

**INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D**

Godišnji plan rada za poslovnu 2017. godinu

Podgorica, Decembar 2016. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	2
I. CILJEVI ZA 2017. GODINU.....	9
II. ZADACI.....	14
2.1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama	14
2.2. Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima	16
2.3 Podrška preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti	18
2.4 Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima	19
2.5 Podrška realizaciji grinfild (green field) investicijama.....	20
2.6. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti	21
III. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE	23
IV. UPRAVLJANJE RIZICIMA	28
V. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA.....	30
1. Evropska investiciona banka (EIB)	30
2. Svjetska banka (SB)	30
3. Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	31
5. WB EDIF (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)	32
6. UNDP (United Nations Development Programme)	32
7. Kineska banka za razvoj	33
8. Regionalne finansijske organizacije	33
9. Banke na crnogorskom tržištu	34
10. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore	34
11. Ministarstvo održivog razvoja i turizma	35
12. Ministarstvo ekonomije	36
13. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	37
14. Ministarstvo finansija	37
16. Poreska uprava	38
17. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	39
18. Opštine.....	39
VI. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI	42
VII. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA	44
VIII. MARKETING STRATEGIJA	45
IX. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST	47
X. UPRAVLJANJE IMOVINOM	48
10.1. Portfolio hartija od vrijednosti.....	48
10.2. Nepokretnosti u vlasništvu IRF-a	50
10.3. Prinudna naplata spornih potraživanja	50
XII. SKIJALIŠTE SAVIN KUK.....	52
ZAKLJUČAK.....	54

UVOD

Živimo u **složenom, nestabilnom** i međusobno **povezanom** svijetu zbog čega su neophodne kontinuirane inovacije, **strateške** vizije kao i **hrabre** i preduzetne ideje svakog pojedinca ali i vodećih ljudi i menadžera preduzeća. Prepoznajući navedene trendove, želimo da damo podršku **razvoju** preduzetništva kao instrumentu otvaranja novih radnih mjesta. Crna Gora nema dovoljno razvijenu preduzetničku kulturu, pa samim tim niti potreban nivo znanja kao osnovni uslov za pokretanje biznisa. Zato je potrebno posvetiti posebnu pažnju **stvaranju** kadrova koji su preduzetnički orjentisani kao i **jačanju** srednjeg i visokog menažmenta u crnogorskim preduzećima, koji je ključan za dugoročni održiv rast i razvoj preduzeća. Sve to će doprinijeti ekonomskom jačanju naše države.

Crna Gora ima veliki ljudski potencijal u mladim ljudima koji, nažalost, nakon završetka osnovnih i master studija, imaju neadekvatna znanja i vještine koja ne odgovaraju tržištu rada i koja nijesu preduzetnički orjentisana. Sa druge strane, poslodavci nemaju previše raspoloživih resursa za njihovo osposobljavanje. U tom pravcu potrebno je da se pokrene poseban ciklus **Programa praktične edukacije**, koji će biti usmjeren ka podizanju praktičnih preduzetničkih znanja i koji treba da poboljša neusaglašenost ponude i tražnje između poslodavaca i zaposlenih na tržištu rada. Za to je potrebno da se u okviru Budžeta za naredne četiri godine izdvoje potrebna sredstva kojima bi se omogućio kontinuitet realizacije ovog Programa.

U proteklom periodu jedan od posebnih problema sa kojima su se suočavali početnici u biznisu je bio nedostatak koleterala kao sredstvo za obezbjeđenje kredita. U tom pravcu Investiciono-razvojni fond u saradnji sa nadležnim Ministarstvima može da ponudi još jedan proizvod, odnosno uslugu, kao vid finansijske podrške - **Garantna šema**. Kreiranjem i implementacijom navedene šeme - Fonda, stvorice se još jedan mehanizam koji će motivisati potencijalne preduzetnike da se lakše odluče da započnu sopstveni biznis.

U saradnji sa nadležnim Ministarstvima, Vlada Crne Gore će opredijeliti budžetom određena sredstva za formiranje garantnog fonda koji će funkcionisati u sklopu IRF-a, kao odvojeno tijelo. Zadatak formiranog garantnog fonda bi bio izdavanje garancija za one preduzetnike čiji su projekti održivi i od značaja za državu Crnu Goru.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i Ministarstvo ekonomije će budžetom odvojiti finansijska sredstva koja će uložiti u garantni fond iz kojeg će se kasnije odobravati garancije za one projekte koji imaju održivu i od državnog značaja važnu ideju, ali koji nijesu u stanju obezbijediti adekvatno obezbjeđenje za kredit.

Kreditno-garantni fondovi su kvalitetno sredstvo podrške razvoju MMSP i privrede na lokalnom nivou. Omogućuju jačanje privatnog preduzetništva i doprinose ukupnom privrednom razvoju lokalne zajednice ili šireg područja koje obuhvataju.

Tražiti rješenja u stimulativnom finasiranju raznih oblika preduzeća (preduzetnika), imalo bi za rezultat bolje korišćenje proizvodnih, ali i prirodnih potencijala.

Da bi na pravi način doprinijeli poboljšanju konkurentnosti ekonomije Crne Gore, neophodno je da se prioriteti i ciljevi oslanjaju na razvoj onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti. Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: prehrambena industrija, metalna industrija, drvna industrija, energetika.

Imajući u vidu značaj industrije za povećanje bruto dodate vrijednosti, zaposlenosti, izvoza, ujednačavanja regionalnog razvoja i strukturnog usklađivanja privrede, namjera je da se u narednom periodu nastavi podržavati razvoj ovog sektora privrede kroz usvajanje različitih podsticajnih mjera. U skladu sa tim, dugotrajnom i sveobuhvatnom analizom utvrđeno je da je uz postojeću strukturu i vrstu opreme u preduzećima, uvažavajući sadašnje stanje i dinamiku promjena proizvodnje na tržištu, nemoguće obezbijediti dugoročan rast proizvodnje. Zastarjelost opreme, niska fleksibilnost i produktivnost proizvodnje i nezadovoljavajući nivo kvaliteta proizvodnih sistema predstavljaju jednu od osnovnih prepreka razvoja konkurentnosti crnogorskih preduzeća.

Nužne organizacione i tehnološke promjene na području u i izvan proizvodnje, u cilju postizanja veće fleksibilnosti, produktivnosti i rentabilnosti crnogorskih preduzeća definišu potrebu usvajanja novih tehnologija kroz investicije u tehničko-tehnološku opremljenost. Unapređenje proizvodnog procesa kroz primjenu novih tehnologija rezultira povećanjem obima proizvodnje, smanjenjem proizvodnih troškova i povećanjem kvaliteta proizvoda. Ujedno, investiranjem u savremenu tehnologiju uz nadogradnju vještina postiže se optimalno iskorišćavanje resursa, podizanje konkurentnosti samih preduzeća i njihova integracija u globalne lance vrijednosti.

Pored industrije, turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinosi BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji on ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom i slično. Turizam i ugostiteljstvo, zbog svog značaja za generisanje zaposlenosti, povećanje standarda stanovništva i uravnoteženje regionalnog razvoja, je sektor koji je prepoznat kao prioritetna privredna grana. Ovaj sektor zauzima ključnu poziciju u ukupnoj privredi, i jedan je od glavnih stubova ekonomskog razvoja države Crne Gore.

Komplementarnost poljoprivrede sa turizmom ima sve veći značaj budući da širok izbor domaćih proizvoda obogaćuje turističku ponudu i čini je jedinstvenom, tako da je turizam, kroz afirmaciju nacionalne kuhinje i specifičnih crnogorskih proizvoda, snažan generator razvoja poljoprivrede.

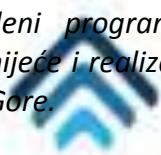
Pored navedenog, poljoprivreda je osnov za razvoj prehrambene industrije i razvoj brojnih drugih sektora u crnogorskoj ekonomiji. Poljoprivreda i sa njom povezane djelatnosti, obezbjeđuju

posao i stalan izvor prihoda, znatnom dijelu stanovništva, čime se ublažava pritisak na radna mjesta u drugim oblastima, a istovremeno doprinosi borbi protiv siromaštva u ruralnim područjima jer mogućnost sopstvene proizvodnje hrane na gazdinstvu, smanjuje socijale razlike.

Kada govorimo o poljoprivredi, kao važnoj grani crnogorske privrede, ne smije se zanemariti ni činjenica da je ona usko povezana sa svim ostalim privrednim granama, a naročito sa turizmom, jer njihovim povezivanjem se mogu stvoriti uslovi za kreiranje novih radnih mjesta i poboljšanje uslova života u svim područjima.

Imajući u vidu prioritete privrednih sektora potrebno je pokrenuti posebne Programe čije bi svrha bila podrška razvoju i rastu postojećih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u oblasti turizma i ugostiteljstva, poljoprivredne djelatnosti kao i podrška preduzećima iz oblasti industrije (izuzev trgovina) u vidu subvencioniranja kamatnih stopa čime bi se unaprijedili ali i stvorili uslovi za povećanje broja radnih mjesta i ukupnih prihoda u navedenim djelatnostima. Dakle, subvencionisaće se isključivo oni projekti za koje nadležna Ministarstva budu procijenila da je realizacija investicije od posebnog interesa za državu Crnu Goru. Cilj programa jeste podsticanje rasta i razvoja preduzeća iz navedenih djelatnosti, kao i podsticanje zapošljavanja i smanjenja regionalnih razlika u Crnoj Gori.

Navedeni programi namijenjeni edukaciji, garantim šemama, subvencionisanju kamata, doprinijeće i realizaciji Godišnjeg plana IRF-a, kao i realizaciji ciljeva srednjoročnog plana Vlade Crne Gore.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

Ključni ciljevi koje IRF ostvaruje kroz programe podsticanja sektora MSP su: otvaranje novih radnih mjesta, jačanje konkurentne sposobnosti preduzetnika, malih i srednjih preduzeća, podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima kao i ravnomjeran regionalni razvoj.

Investiciono-razvojni Fond je pravno lice koje posluje samostalno i svoju djelatnost obavlja pod uslovima i na način utvrđen Zakonom o Investiciono-razvojnem fondu Crne Gore, Statutom i opštim aktima IRF CG AD, odlukama Centralne banke Crne Gore koje se odnose na poslovanje banaka.

Do 01.12.2016. godine, IRF CG AD je finansirao crnogorsku ekonomiju sa preko 418 mil EUR.

Godišnjim planom za 2016. godinu kreditni potencijal je planiran je na nivou od 100 mil EUR (50 mil EUR dugoročni krediti, 50 mil EUR kratkoročni krediti). Do 01.12.2016. godine plasirano je 106,00 mil EUR (55,9 mil EUR dugoročni krediti, 50,1 mil EUR kratkoročni krediti).

U 2010. godini IRF je odobrio 12,2 mil €, u 2011. godini 17,5 mil €, 2012. godini 26,3 mil €, 2013. godini 65,8 mil €, 2014. Godini 71, 2 mil €, 2015. godini 117, 1 mil € i 2016. Godini (01.12) 106,0 mil €. Upoređujući, na primjer, 2012 i 2016 godinu onda se da zaključiti da je IRF u 2016. godini plasirao skoro četiri puta više kreditnih sredstava, za 11 mjeseci.

Posmatrajući sektorski, najviše je uloženo u sektor turizma i ugostiteljstva, što ne iznenađuje, imajući u vidu da su najavljivane investicije u ovaj sektor počele sa realizacijom upravo u prošloj godini. Shodno tome, IRF je i očekivao veću tražnju za kreditnim sredstvima kojima su finansirani projekti iz ovih oblasti. Posebno nas raduje što je većina sredstava uložena u izgradnju novih i adaptaciju postojećih hotelskih kapaciteta što će doprinjeti obogaćivanju Crnogorske turističke ponude i stvaranju novih radnih mjesta.

Polazeći od osnovnog cilja, a to je ekonomski razvoj Grne Gore, prioritetna područja djelovanja IRF CG AD su :

- *Povećanje zaposlenosti;*
- *Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, žene, tehnološki viškovi i sl.);*
- *Rast i razvoj postojećih preduzeća;*
- *Podrška prioritetnim sektorima razvoja (poljoprivreda, turizam, drvoprerađivačarstvo i sl.);*
- *Podrška konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima;*
- *Održavanje i poboljšavanje likvidnosti;*
- *Podrška korišćenju domaćih proizvoda i resursa;*
- *Otvaranje novih preduzeća;*
- *Podrška regionalnom razvoju;*
- *Podrška inovativnim projektima;*
- *Podrška projektima iz oblasti ICT-a;*
- *Podrška uspješnim preduzećima.*

IRF CG AD svoju poslovnu politiku posvećuje svakom preduzetniku/preduzeću posebno. Suština poslovne politike jeste realizacija biznis ideje, jer samo u toj varijanti preduzetnik je u stanju da redovno izmiruje svoje obaveze (plaća fakture prema dobavljačima, redovno plaća poreze i uredno izmiruje svoje kreditne obaveze). Isto tako poslovni princip IRF-a je da posjećuje klijenta, umjesto da klijent dolazi u IRF. Ovakav pristup zahtijeva mnogo veći nivo angažovanja i razumijevanja od svih klijenata i šire društvene zajednice. To je jedini pravi put koji vodi ka uspjehu i koji ukupan biznis rizik svodi na najmanju moguću mjeru.

Takođe, sistem “nedeljnog odlučivanja” tj. donošenje odluka od strane Odbora direktora IRF-a je praksa koja će se poštovati i u sljedećoj godini.

Crna Gora je okrenuta stvaranju uslova da bude institucionalno-razvijena država, koja društveno-ekonomski razvoj bazira na konkurentnosti, efikasnosti i razvijenim ljudskim kapacitetima.

Plan je da privredni razvoj bude zasnovan na znanju, efikasnoj valorizaciji značajnih prirodnih resursa, većoj produktivnosti, poštovanju principa očuvanja životne sredine, uspostavljanju tijesne saradnje između sektora i pružanju jednakih mogućnosti za sve građane.

Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG će u saradnji sa Vladom Crne Gore razmotriti mogućnosti da u 2017. godini utiču na podsticanje otvaranja novih radnih mjesta. U ovom smislu će se sagledati mogućnosti Vlade Crne Gore da u Budžetu obezbijedi potrebna sredstva za programe namjenjene edukaciji, garantim šemama i subvencionisanju kamata, čime bi se dodatno uticalo na poboljšanje kreditnih uslova.

Kako bi se intenzivirale aktivnosti posvećene podsticaju preduzetništva, kao načina otvaranja novih radnih mjesta, IRF će u 2017. godini raditi na novim projektima koji će imati za cilj obezbjeđivanje što povoljnijih kreditnih sredstava i širenje grupe proizvoda.

U planu je beskamatno kreditiranje visokoškolaca, žena i tehnoloških viškova, kreditne linije za postojeća preduzeća, podrška konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima, greenfield investicijama, online poslovanju i finansiranje elektronskog biznisa, kao i podrška inovativnim preduzećima i infrastrukturnim projektima.

U tom smislu, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je za narednu 2017. godinu planirao značajna finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim preduzetnicima. Plan je da se plasira ukupno 120 mil EUR.

Kreditne linije će se odnositi na:

1. **Razvoj preduzetništva**, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klasterska proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
2. **Podršku postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima**, kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja, sa posebnom pažnjom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, ICT i slično);
3. **Podršku preduzećima, kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti** (kratkoročna kreditna sredstva, refinansiranje postojećih kreditnih sredstava, faktoring finansiranje, trajna obrtna sredstva i slično);
4. **Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima** (kreditna sredstva prevashodno namijenjena pripremi proizvodnje/usluga za nastup na drugim tržištima)
5. **Podrška realizaciji green field investicija**
6. **Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti**

Osim toga, razvijaće se i novi instrumenti podrške koji će uticati na bolje povezivanje preduzeća i sektora, podršku klasterima, zatim podršku projektima koji se odnose na proizvodnju i preradu

sa većim stepenom finalizacije proizvoda, podršku preduzećima koja favorizuju domaće proizvode i sirovine a posebna pažnja će se posvetiti uspješnim preduzećima tj. onim preduzećima koja redovno izmiruju svoje obaveze prema Državi. Novim instrumentima biće omogućen veći nivo dostupnosti finansijskih sredstava.

Za ostvarenje ovih zadataka potrebno je unaprijediti saradnju sa ministarstvima, državnim organima i opštinama. S obzirom da IRF CG AD posluje isključivo po tržišnim uslovima neophodna je podrška resornih ministarstava kako bi se obezbijedili povoljniji uslovi kreditiranja za one projekte koji predstavljaju prioritet razvoja.

Takođe, opštinski organi moraju biti više involvirani u rješavanje problema otvaranja novih radnih mjesta. U tom pravcu oni bi mogli da izdaju garancije za one projekte koji predstavljaju prioritet u razvoju crnogorske privrede.

Potrebno je unapređenje saradnje sa poslovnim udruženjima kako bi preduzetnici i preduzeća efikasnije učestovali u kreiranju cjelokupne preduzetničke podrške od strane IRF-a, ministarstava, državnih organa i opština.

Unapređenje ukupne saradnje ministarstava, državnih organa, opština i IRF-a treba da doprinese većem nivou sinergijskog uticaja za brži rast, razvoj preduzetništva, mikro, malih i srednjih preduzeća, a sve u cilju stvaranja novih radnih mjesta.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će po već ustaljenoj praksi i u 2017. godini biti aktivan na terenu (obilazak novih ali i postojećih investicija) kako bi zadržao imidž institucije koja ide direktno ka klijentu, a sve manje da klijent dolazi da traži investiciju u Fondu.

Listu korišćenih skraćenica

AD	Akcionarsko društvo
BDP	Bruto domaći proizvod
BRGP	Bruto gabaritna površina
EIB	Evropska Investiciona banka
EUR	Euro
GIEK	Norveška kreditno garantna agencija
HBOR	Hrvatska banka za obnovu i razvoj
HW	Hardver
IBRD	Međunarodna banka za obnovu i razvoj
IRF CG	Investiciono-razvojni Fond Crne Gore
IS	Informacioni sistem
MBPR	Makednoska banka za podršku i razvoj
MIGA	Multilateralna agencija za garantovanje investicija
Mil	Million
MMF	Međunarodni monetarni fond
MMSP	mikro, mala i srednja preduzeća
PDV	Porez na dodatu vrijednost
pp	procentni poen
SB	Svjetska banka
UNDP	Program za razvoj Ujedinjenih nacija

I. CILJEVI ZA 2017. GODINU

Glavni problem sa kojim se suočava Crna Gore jeste nezaposlenost zato je ključni izazov kako povećati privredni rast i razvoj. Da bi se podstakao rast i razvoj jedan od osnovnih zadataka je kako smanjiti ili čak eliminisati prepreke za potpuniju valorizaciju značajnih razvojnih potencijala države. Zato je potrebno raditi na eliminisanju biznis barijera. Tom zadatku moraju biti posvećeni svi državni organi kao i lokalna administracija. I kada je u pitanju dostupnost finansijskih sredstava potrebno je dodatno raditi na unapređenju ukupnog finansijskog sistema. U tom pravcu, IRF će i za 2017.godinu pripremiti niz mjera i novih instrumenata, i izvršiti korekciju već postojećih, a sve shodno potrebama i zahtjevima tržišta.

Primarni cilj Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore jeste otvaranje novih radnih mjesta i podrška povećanju životnog standarda građana. Isto tako, ciljevi su i podrška posebnim ciljnim grupama (mladi, žene, tehnološki viškovi i dr.), smanjenje regionalnih razlika, pružanje podrške prioritetnim sektorima, podrška postojećim preduzećima, podrška izvozu.

U tom smislu, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će u narednoj godini, kroz različite Programe podrške, potencijalnim i budućim preduzetnicima, novim i postojećim malim i srednjim preduzećima te i crnogorskoj privredi omogućiti povoljna kreditna sredstva.

Da bi se omogućilo da što više građana "uzme stvar u svoje u ruke" i sami riješe svoju egzistenciju IRF će realizovati posebne kreditne linije namijenjene mladima koji su završili fakultete i koji se nalaze u evidenciji Zavoda za zapošljavanje, ženama koje imaju potencijala za biznis kao i tehnološkim viškovima koji imaju uslova da se preduzetništvom ponovo zaposle. U 2017. godini IRF će za ove ciljne grupe pripremiti i realizovati Programe podrške kojima će se nuditi i beskamatna kreditna sredstva.

U 2015. Godini pokrivenost robnog uvoza izvozom je bila na samo 18%, 70% kada se dodaju usluge. Spoljnotrgovinski deficit je iznosio -674,4 mil EUR (19% BDP-a)¹. S obzirom da je krajnje nepovoljna struktura spoljnotrgovinskog bilansa, sa ciljem da se podstakne izvoz, IRF će pripremiti i realizovati posebne kreditne linije namijenjene preduzećima koja su izvozno orjentisana.

Da bi se obezbijedilo bolje korišćenje postojećih resursa IRF će kroz razne kreditne linije podržati i "green field" investicije.

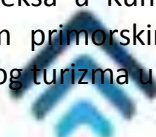
Nažalost, nedovoljno je uspostavljena saradnja između sektora, tako da iracionalno koristimo domaće proizvode. Zato će IRF realizovati različite instrumente kreditne podrške, kojima će se podržati veća kooperativnost između sektora, veće korišćenje domaćih proizvoda.

¹ <http://www.gov.me/pretraga/164792/SAOPsTENJE-GDDS-tabela-sa-fiskalnim-i-podacima-o-javnom-dugu.html>

Ciljevi Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD:

- Povećanje zaposlenosti;
- Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, žene, tehnološki viškovi i sl.);
- Rast i razvoj postojećih preduzeća;
- Podrška prioritetnim sektorima razvoja (poljoprivreda, turizam, drvoprerađivačka i sl.);
- Podrška konkurentnosti crnogorskih proizvoda na drugim tržištima;
- Održavanje i poboljšavanje likvidnosti;
- Podrška korišćenju domaćih proizvoda i resursa;
- Otvaranje novih preduzeća;
- Podrška regionalnom razvoju;
- Podrška inovativnim projektima;
- Podrška projektima iz oblasti ICT-a ;
- Podrška uspješnim preduzećima.

Izgradnja autoputa, projekata iz oblasti energetike i turizma koji su započeti, svoju ekspanziju će doživjeti upravo od naredne godine. To se prvenstveno odnosi na izgradnju turističkog kompleksa u Kumboru, na Luštici, izgradnja marine u Porto Montenegro, Petrovcu, Igalu i drugim primorskim gradovima. Investicije u turističku infrastrukturu doprinjeće podsticaju zimskog turizma u Sjevernom regionu.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

Shodno najavljenim investicionim aktivnostima u turizmu, energetici i poljoprivredi, IRF očekuje i veću tražnju iz ovih oblasti u narednom periodu.

Investicije koje su započete u 2016.godini, uključile su dosta domaćih preduzeća koja su, da bi bila uključena u realizaciju tih projekata, dobila kreditnu podršku od IRF-a. Zato je i to još jedan dodatni zadatak IRF-a, da u 2017.godini podrži ona preduzeća koja će raditi sa velikim inostranim investitorima.

Projekti iz sektora turizma i ugostiteljstva u prošloj godini su bili značajno kreditno podržani. Tako će se nastaviti i u 2017.godini.

U sljedećoj godini, očekuje se veća tražnja za poljoprivrednim proizvodima, jer finansirani projekti iz sektora turizma, u narednom periodu, moraju snabdijevati hotelske kapacitete sa potrebnom hranom. Svjesni ekonomskog ciklusa, IRF će za IPARD like II, obezbijediti kreditnu podršku. Sa realizacijom ovog programa se počelo u drugoj polovini 2015. godine, nastavljeno je u 2016. godini i očekuje se realizacija većeg broja projekata po IPARD like programu II tokom 2017. godine.

Pored navedene podrške za poljoprivrednu proizvodnju, i proizvodnju hrane, IRF će ovoj ciljnoj grupi pružiti podršku po kreditnim linijama koje će biti definisane isključivo za njih, a koje će realizovati samostalno.

Kao podrška crnogorskim preduzećima biće realizovan poseban Program podrške konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima.

Kao rezultat snažnog investicionog ciklusa, u periodu do 2018. godine, očekuje se prosječan godišnji rast BDP-a od 3,6% sa investicijama u infrastrukturu i najavljenim investicionim aktivnostima u turizmu, energetici i poljoprivredi.

Imajući ovo u vidu, IRF je spreman, iz godine u godinu, na veću tražnju, a samim tim i veći obim poslovanja. Prioriteti ulaganja se mijenjaju, pa samim tim IRF CG mora biti spreman da odgovori na tržišne izazove.

Kako bi se pored navedenog podstaklo ulaganje u razvojne projekte i izvoz, koji su prepoznati kao prioritetni za rast i razvoj države, IRF će, u saradnji sa Vladom Crne Gore, sagledati mogućnost, da za ovakve projekte, Vlada CG obezbijedi subvencije za kredite Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore kao i sredstva koja bi se upotrebila za izdavanje garancija i osiguranje izvoza.

Polazeći od toga da u Crnoj Gori ne postoji dovoljan nivo preduzetničkog znanja potrebno je da se obezbijede dodatne forme preduzetničkog obrazovanja kako bi se podstakli građani da se bave preduzetništvom. U tom pravcu potrebno je da Vlada Crne Gore kroz Budžet obezbijedi sredstva da se formira **Program praktične edukacije**, koji bi bio usmjeren ka podizanju praktičnih preduzetničkih znanja kao način podsticaja da se što veći broj ljudi opredijeli za preduzetništvo ali i koji treba da poboljša neusaglašenost ponude i tražnje između poslodavaca i zaposlenih na tržištu rada tj. da obezbijedi one stručne kadrove iz oblasti menadžmenta, komercijale, vođe projekta i sl, koji su potrebni da bi preduzeće uspješno poslovalo.

Da bi na pravi način doprinijeli poboljšanju konkurentnosti ekonomije Crne Gore, neophodno je da se prioriteti i ciljevi oslanjaju na razvoj onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti. Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: prehrambena industrija, metalna industrija, drvna industrija i energetika.

Imajući u vidu značaj industrije za povećanje bruto dodate vrijednosti, zaposlenosti, izvoza, ujednačavanja regionalnog razvoja i strukturnog usklađivanja privrede, namjera je da se u narednom periodu nastavi podržavati razvoj ovog sektora privrede kroz usvajanje različitih podsticajnih mjera. U skladu sa tim, dugotrajnom i sveobuhvatnom analizom utvrđeno je da je uz postojeću strukturu i vrstu opreme u preduzećima, uvažavajući sadašnje stanje i dinamiku promjena proizvodnje na tržištu, nemoguće obezbijediti dugoročan rast proizvodnje.

Zastarjelost opreme, niska fleksibilnost i produktivnost proizvodnje i nezadovoljavajući nivo kvaliteta proizvodnih sistema predstavljaju jednu od osnovnih prepreka razvoja konkurentnosti crnogorskih preduzeća.

Iz tog razloga, potrebno je da Investiciono razvojni fond CG pripremi Program subvencionisanja kamatnih stopa u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja i Ministarstvom ekonomije.

Sa jasnom namjerom da se podstakne konkurentnost među preduzetnicima, cilj je da se u 2017. godini kreiraju takvi instrumenti koji će stvoriti uslove za ravnomjerniji regionalni razvoj (ulaganje u manje razvijene opštine) i dugoročan rast i razvoj privrede u cjelini kao i kontinuiran razvoj malog i srednjeg preduzetništva, odnosno podizanje njihove konkurentnosti.

Investiciono-razvojni fond u saradnji sa nadležnim Ministarstvima predlaže još jedan proizvod, odnosno uslugu, kao vid finansijske podrške - **garantna šema/fond**.

Kreiranjem i implementacijom navedene šeme, stvoriće je još jedan mehanizam koji će motivisati potencijalne ali i postojeće preduzetnike da ulažu u biznis.

Preko garantnih šema obezbijediće se podrška kvalitetnim projektima MSP (onih čije su investicije od državnog interesa) kojima nedostaje neophodni kapital/kolateral i time im omogućiti da nesmetano funkcionišu i uredno izvršavaju obaveze prema zajmodavcu.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i Ministarstvo ekonomije će budžetom odvojiti finansijska sredstva koja će uložiti u garantni fond iz kojeg će se kasnije odobravati garancije za one projekte koji imaju održivu i od državnog značaja važnu ideju, ali koji nijesu u stanju obezbijediti adekvatno obezbjeđenje za kredit. Isto tako iz tih budžeta će se podržati finansiranje izvoznika (izdavanje garancija za izvoz).

Tražiti rješenja u stimulativnom finansiranju raznih oblika udruživanja preduzeća (na primjer klastera), imalo bi za rezultat bolje korišćenje proizvodnih, ali i prirodnih potencijala. Takođe, potrebno je obratiti posebnu pažnju na unapređenje znanja potencijalnih, ali i postojećih preduzetnika na sjeveru.

Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: energetika, prehrambena industrija, metalna industrija i drvna industrija.

Pored ovih, važno je istaći i značaj ICT i poslovnih usluga (online poslovanje i elektronski biznis), kao sektora koji mogu pružiti neophodnu podršku strateškim sektorima/oblastima.

Prepoznajući barijere za razvoj elektronske trgovine u Crnoj Gori, a sa ciljem iskorišćavanja benefita koje ovaj koncept poslovanja nosi sa sobom za ekonomiju zemlje, posebno za jačanje konkurentnosti na nacionalnom nivou, IRF će definisati Program podrške za ovu ciljnu grupu.

Kada je riječ o ovom sektoru, podrška IRF-a, bi se prije svega odnosila za start up preduzeća (početnici u biznisu), za obezbjeđivanje ICT infrastrukture, kao podrška postojećim preduzećima

za unapređenje informatičke infrastrukture uključujući i računarsku opremu, ali i za podršku studentima koji namjeravaju da pokrenu biznis iz ICT oblasti, poput e-trgovine, e-marketinga i drugih oblika online organizovanja.

U narednoj godini, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će nastaviti saradnju sa poslovnim bankama. IRF će predložiti unaprjeđenje saradnje sa bankama, na način što će ih motivisati da se okrenu ka razvojnim projektima i onim koji bi realizacijom investicije zaposlili veći broj radnika. Kofinansiranjem razvojnih projekata, uz preuzimanje rizika do 50%, Banke bi imale više interesa i razumijevanja da se okrenu ka preduzećima koja su značajna za crnogorsku privredu.

U cilju postizanja što boljih kreditnih uslova IRF će nastaviti sa kamatnom politikom koja će doprinijeti smanjenju kamata na finansijskom tržištu.

I u 2017. godini posebna pažnja će se posvetiti uspješnim preduzećima, prije svega misli se na ona preduzeća koja redovno plaćaju poreze i doprinose. Kao kriterijum za ocjenu preduzeća koja redovno plaćaju poreze koristiće se Izveštaj Ministarstva finansija - Poreske Uprave tzv. "Bijela lista". To bi trebalo da bude dodatni stimulans tim preduzećima da otvaraju nova radna mjesta.

Da bi obezbijedio sredstva za 2017. godinu, IRF mora koristiti međunarodne fondove i zaduživati se u inostranstvu na tržištu novca i kapitala.

Shodno tome, kako bi odgovorio izazovu, kao institucija koja je usmjerena na nove investicije i razvoj privrednog sektora, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD u narednoj godini ima za cilj da intezivira postojeće, ali i da se fokusira na uspostavljanje novih međunarodnih odnosa. Na ovaj način IRF CG AD obezbjeđuje povoljna kreditna sredstva, zahvaljući čemu je i u prilici da crnogorskoj privredi obezbijedi što povoljnije kredite.

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, koji podrazumijeva da Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD sve rizike u obavljanju poslovne djelatnosti svodi na najmanju moguću mjeru, finansijski plan za 2017. godinu predviđa da se **plasiraju sredstva u ukupnom iznosu od 120 mil EUR (za dugoročne i kratkoročne kredite)** uz pomoć definisanih instrumenata Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore.

II. ZADACI

Glavni zadatak IRF za 2017. godinu jeste **realizacija kreditnih linija** koje će biti usmjerene, prije svega, na povećanje broja zaposlenih u Crnoj Gori kao i na očuvanju postojećih radnih mjesta.

Polazeći od strateškog opredjeljenja Investiciono-razvojnog fonda, kao i od srednjoročnog plana Vlade Crne Gore, kreditne linije IRF-a za 2017. godinu, će biti usmjerene na sljedeće ciljne grupe, i to na:

- **Razvoj preduzetništva**, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klasterska proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
- **Podršku postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima**, kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja, sa posebnom pažnjom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, ICT i slično);
- **Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti** (kratkoročna kreditna sredstva, refinansiranje postojećih kreditnih sredstava, faktoring finansiranje, trajna obrtna sredstva i slično);
- **Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima** (kreditna sredstva namijenjena pripremi proizvodnje i uslugama za izvoz)
- **Podrška realizaciji green field investicija**
- **Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti**

2.1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama

Kao način podrške otvaranju novih radnih mjesta posebna pažnja će se usmjeriti ka mladima, ženama, visokoškolicima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, dakle, u najvećoj mjeri početnicima u biznisu. Te ciljne grupe zaslužuju posebnu pažnju sa posebnim instrumentima ne samo finansijske podrške. Ta podrška mora bit usmjerena, prije svega, ka podizanju nivoa znanja. Podrška mladima i start up preduzećima je i dosad bio jedan od glavnih zadataka IRF-a iz godine u godinu. Zahvaljujući tome, IRF je prepoznat kao institucija koja poklanja posebnu pažnju ovoj ciljnoj grupi. Neophodno je napraviti i dodatne napore da se u saradnji sa Vladom obezbijede posebni ciklusi edukacije kao praktična obuka sa ciljem da se što više građana odluči

da se bave biznisom i da na taj način riješe svoja egzistencijalna pitanja za sebe i za članove svog domaćinstva kao i za one koji će biti zaposleni u njihovim preduzećima.

Posebna pažnja će se posvetiti i visokoobrazovanim mladim ljudima kako bi se smanjio trend rasta nezaposlenosti te ciljne grupe. Zato će biti omogućeno da za kredite konkurišu i mladi koji su fakultetski obrazovani, a koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Za ovu ciljnu grupu biće obezbijeđena beskamatna kreditna linija.

Podrška tehnološkim licima koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje a htjeli bi da započnu biznis kao način rješavanja svoje egzistencije biće takođe obezbijeđeni beskamatni krediti.

Kao produkt tehnološkog buma nastala je elektronska trgovina koja zauzima sve značajnije mjesto u globalnim ekonomskim kretanjima, što nije slučaj u Crnoj Gori. To je šansa za otvaranje novih radih mjesta. Zato će IRF posvetiti pažnju tom sektoru i obezbijediti finansijska sredstva i za ona MMSP čiji je cilj podsticanje online poslovanja i elektronskog biznisa. Zapravo, brz tehnološki napredak i sve veća upotreba tehnologija stvorile su mogućnosti za poslovanje elektronskim putem i samim tim uslove za nove biznis modele. To će biti izazov posebno za mlade informatički obrazovane ljude.

Značajan jaz između intenziteta preduzetničke aktivnosti žena i muškaraca, posmatrano kroz broj novopokrenutih preduzeća, mjereno TEA² pokazateljem³, značajna nedovoljna zastupljenost žena u vlasničkoj i upravljačkoj strukturi postojećih preduzeća rezultat su dugotrajnog prisustva različitih prepreka. Sprovedena istraživanja o ženskom preduzetništvu u Crnoj Gori⁴ identifikovala su strukturne, ekonomske i infrastrukturne prepreke. Ekonomske prepreke doprinose diskriminaciji žena u pristupu poslovnim šansama, sa aspekta razvoja novog biznisa, te unapređenja i rasta postojećeg, prevashodno u mogućnostima pribavljanja nedostajućih resursa. Infrastrukturne prepreke rezultiraju nedovoljno razvijenom institucionalnom infastrukturuom i nedostatkom niza usluga kojima se jačaju vještine, znanje i samopouzdanje potencijalnih preduzetnica. Žene koje imaju potencijala da započnu sopstveni biznis, biće podržane sa beskamtnom kreditnom linijom.

Imajući u vidu prošlogodišnju zainteresovanost preduzetnica za otvaranjem sopstvenih biznisa, IRF će i u 2017.godini nastaviti sa pružanjem podrške i ženama koje već uspješno imaju

² Indeks ukupne preduzetničke aktivnosti (Total Entrepreneurial Activity – TEA).

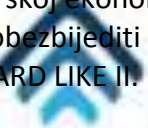
³Amoros, J.E. & N. Bosma: GEM 2013 Global Report, Global Entrepreneurship Research Association, 2014, str. 12

⁴Procjena okruženja za žensko preduzetništvo u Crnoj Gori, Unija poslodavaca Crne Gore, 2013.; Žensko preduzetništvo u Crnoj Gori, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP u Crnoj Gori, 2011., str. 39-56; Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017., Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, 2013; Žene i muškarci u Crnoj Gori, Zavod za statistiku, 2012.; Ženski biznis – potencijal crnogorske ekonomije, Unija poslodavaca Crne Gore, u okviru projekta UN Women “Unaprjeđenje ekonomskih i socijalnih prava žena u Srbiji i u Crnoj Gori”, 2012; Program za poboljšanje zapošljivosti žena u ruralnim područjima Crne Gore 2013-2016, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, 2012.Fokus grupa, Direkcija za razvoj MSP, junu 2013. godine, Budvi.

sopstvena preduzeća, po posebno definisanim povoljnim kreditnim uslovima, prilagođenim njihovim mogućnostima i potrebama.

Kao jedan od ključnih sektora crnogorske ekonomije, poljoprivreda predstavlja najznačajniji izvor prihoda, posebno stanovništva Sjevernog regiona, čije su mogućnosti ograničene kada je u pitanju ostvarivanje alternativnih prihoda. Sektor poljoprivrede ima važnu ulogu u ekonomiji Crne Gore, sa značajnim učešćem u bruto domaćem proizvodu (8% u 2013.godini, uključujući ribarstvo i šumarstvo). Poljoprivreda je šansa da se otvaraju nova radna mjesta zato je neophodno raznim instrumentima uključujući i agrarnu politiku i postaviti poljoprivredu kao biznis a ne kao socijalnu ili dopunsku djelatnost.

Iako je poljoprivreda, zajedno sa sektorom turizma, razvojni i ekonomski prioritet nacionalne ekonomije, na osnovu zvaničnih statističkih podataka, u poljoprivredi je stalno zaposleno svega 1,6% od ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori, pa je podrška ovom sektoru, sa ciljem uključivanja što većeg broja članova domaćinstva u proces proizvodnje izazov za IRF. Poljoprivreda i ruralni razvoj će u svakom slučaju ostati jedan od glavnih zadataka IRF-a, jer ulaganje u poljoprivredu, istovremeno znači i ulaganje u ruralni razvoj, jer bez poljoprivrede nije moguće spriječiti depopulaciju ruralnih područja, ni smanjiti regionalne razlike u državi. Pored toga, poljoprivreda je osnov za razvoj prehrambene industrije i razvoj brojnih drugih sektora u crnogorskoj ekonomiji. Poljoprivreda mora biti tretirana kao velika šansa za biznis. U tom pravcu IRF će obezbijediti posebne kreditne linije za individualne poljoprivredne proizvođače podržane i kroz IPARD LIKE II.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

U turizmu treba tražiti šansu za biznis i to kroz otvaranje malih hotela, apartmana kao i kroz razvoj ugostiteljstva i unapređenja vanpansionske potrošnje. U tim oblastima mladi ljudi moraju pronaći svoju šansu.

Komplementarnost poljoprivrede sa turizmom ima sve veći značaj budući da širok izbor domaćih proizvoda obogaćuje turističku ponudu i čini je jedinstvenom, tako da je turizam, kroz afirmaciju nacionalne kuhinje i specifičnih crnogorskih proizvoda, snažan generator razvoja poljoprivrede. Iz ovoga proizilazi potreba IRF-a da utiče na povezivanje poljoprivrede sa svim ostalim sektorima, a posebno sa sektorom turizma.

2.2. Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima

Kao posebna prilika za otvaranje novih radnih mjesta jesu postojeća mikro, mala i srednja preduzeća. Dakle, posebna pažnja se mora usmjeriti ka postojećim preduzećima koja imaju realni potencijal za dalji rast i razvoj. Ti novi razvojni projekti u postojećim preduzećima su velika šansa da se otvore kvalitetna radna mjesta sa znatno manjim rizikom nego kada je to u pitanju start up preduzeće. Zato će se u konituetu analizirati potencijali postojećih preduzeća i nuditi posebne kreditne linije za realizaciju njihovih razvojnih projekata. Svakako da će prednost imati projekti koji otvaraju veći broj novih radnih mjesta.

Crna Gora sada mora uraditi sve da se njena ekonomija osposobi da funkcioniše na nivou EU. Moramo biti svjesni da ulaskom u EU ona preduzeća koja ne budu spremna za to mogu jednostavno nestati. Zato će IRF i 2017 godine uticati da se poboljša konkurentnost crnogorskih preduzeća i ekonomije Crne Gore, kroz podršku razvoju onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti.

Dinamika jedne ekonomije može se procijeniti na bazi strukture preduzeća po njihovoj veličini, kao i na bazi broja preduzeća koja ulaze na tržište ili izlaze sa njega. Analiza strukture crnogorske ekonomije po veličini preduzeća, u skladu je sa strukturom koja se može uočiti i kod ostalih evropskih ekonomija, sa 97,5% preduzeća koja su po veličini mikro ili mala.

Iako su mikro i mala preduzeća brojčano najveća, preduzeća srednje veličine generišu najveći dio zaposlenosti. Ovi podaci ukazuju na potrebu i važnost da se zadaci Investiciono-razvojnog fonda odnose na preduzeća svih veličina.

Značaj malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori veoma dobro ilustruje i podatak o ostvarenom ukupnom prometu i dodatnoj vrijednosti, prema kojima ova preduzeća stvaraju 72% ukupnog prometa i 64% ukupne dodatne vrijednosti.

Pored industrije, turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinos BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji on ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom, ICT i korišćenje biznis usluga.

Obzirom da je turizam prepoznat kao prioritetni sektor crnogorske privrede, u narednoj godini je potrebno posvetiti dodatnu pažnju njegovom razvoju. IRF CG AD će i u 2017. godini, kroz kreditne linije stimulisati najvažniju granu crnogorske privrede, a u zajedničkoj saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, će biti kreirane posebne kreditne linije i posebne stimulacije kako bi se dodatno podstakao razvoj turizma.

Kao i u prošloj godini, akcente treba staviti na ulaganje u izgradnju i adaptaciju hotelskih kapaciteta; na razvoj i poboljšanje turističke infrastrukture; na razvoj kompletne turističke ponude, kao i na izgradnju i adaptaciju svih ostalih ugostiteljskih objekata. Pored južnog regiona, koji je sinonim za turizam, u narednoj godini posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju turizma na sjeveru Crne Gore i to ulaganjem u smještajne i ugostiteljske objekte.

Takođe, kada govorimo o sjeveru Crne Gore, pojedine opštine su prepoznate kao centar zimskog turizma, i kao takvim u narednoj godini će im se posvetiti posebna pažnja, kako bi se zadržala postojeća prepoznatljivost, dok će se ostalim opštinama pružiti mogućnost da postanu konkurentne.

Pored razvoja primarne poljoprivredne proizvodnje pažnja će biti usmjerena i prema prehrambenoj industriji, kako u podršci postojećim kapacitetima tako i u otvaranju novih.

U pravcu iskorišćavanja kapaciteta i resursa sa kojima svaki region raspolaže, u narednoj godini Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD, će posvetiti jednaku pažnju i drugim regijama u Crnoj Gori (centralni i južni region).

Kao poseban vid podrške potrebno je realizovati podršku postojećim preduzećima koja favorizuju domaće proizvode i sirovine. Sve sa ciljem da se bolje koriste domaći resursi što bi imalo za rezultat i veću zaposlenost, brži rast i razvoj kao i bolje korišćenje komplementarnih prednosti sa kojima Crna Gora raspolaže.

2.3 Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti

Za opstanak preduzeća na tržištu, od presudnog značaja je održavanje likvidnosti i solventosti. Nažalost još uvijek postoji izražen problem održavanja tekuće likvidnosti. To je od strateškog značaja za male proizvođače. Kao što je zadatak da se podrži neko novo preduzeće isto tako je važno da se i sačuva postojeće. U tom pravcu IRF će obezbijediti posebne kreditne linije koje će omogućiti rješavanje problema nelikvidnosti. Realizovaće se kratkoročni krediti, krediti za obrtna sredstva, faktoring kao i drugi instrumenti koji će biti na usluzi preduzećima.

Naime, kroz kratkoročne kredite - faktoring finansiranje, crnogorskim privrednicima se pruža mogućnost da naplate svoja potraživanja za prodatu robu ili izvršenu uslugu prije dospijea za naplatu. Ovo je posebno važno za one privrednike kojima je skraćenje roka naplate potraživanja ponekad od presudne važnosti za nastavak poslovanja.

Preduzeće može imati raspoloživa obrtna sredstva jednaka ukupno potrebnim, ali se, zbog poremećaja u njihovoj strukturi, može pojaviti nedostatak raspoloživih obrtnih sredstava. Shodno tome, prelaz obrtnih sredstava iz jednog oblika u drugi, od velikog je značaja za ekonomiju svakog preduzeća, pa se mora neprekidno pratiti i analizirati.

Likvidnost preduzeća podrazumijeva stalnu sposobnost pretvaranja vrijednosti iz jednog oblika u drugi i plaćanja dospjelih obaveza u kratkom roku. Kako ne bi došlo do problema nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, IRF, u cilju očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima, će nastaviti sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća.

Veliki dio crnogorskih privrednika je prepoznao benefite ovog proizvoda, što je olakšalo njegov plasman i mogućnost IRF-a da svake godine radi na usavršavanju i kreiranju novih proizvoda za održavanje likvidnosti u preduzećima.

Otkupom potraživanja i dalje će se podržavati domaći proizvođači, i na taj način će se umnogome omogućiti bolji uslovi na tržištu.

Pored faktoringa, koji je prepoznat kao jedan od najboljih proizvoda za prevazilaženje problema (ne)likvidnosti, IRF MMSP nudi i niz drugih proizvoda koji se, u zavisnosti od trenutne potrebe preduzeća, dokažu kao najbolji (finansiranje trajnih obrtnih sredstava, refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja preduzeća kod komercijalnih banaka, kratkoročni krediti, krediti za pripremu turističke i poljoprivredne sezone i slično).

Takođe, trajna obrtna sredstva predstavljaju dio obrtnih sredstava - zaliha, koji je trajno vezan u cilju održavanja kontinuiteta poslovnog procesa. Naime, da bi se obezbijedio kontinuitet poslovanja preduzeća potrebno je da ono u svakom trenutku posjeduje određenu količinu zaliha, odnosno sirovina i materijala, poluproizvoda, gotovih proizvoda i robe. Potreba za trajnim obrtnim sredstvima se naročito javlja u preduzećima koja ubrzano rastu pa iz sopstvenih izvora ne mogu samostalno podmiriti zahtjeve za većim iznosom obrtnih sredstava. U tom slučaju se Fond javlja kao finansijska institucija koja uz duže rokove pokušava da nadomjesti inicijalni nedostatak u preduzećima.

Zbog rastućeg interesovanja za ovaj vid finansiranja IRF CG AD će opredijeliti odgovarajući iznos sredstava i poboljšati uslove za korišćenje, kako bi ova usluga bila dostupna većem broju preduzeća.

2.4 Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima

Podaci o spoljnotrgovinskom deficitu su krajnje zabrinjavajući i upozoravaju da se struktura uvoza i izvoza mora mijenjati.

Izvoz i uvoz čine okosnicu međunarodne trgovine. Što je veći uvoz u neku zemlju, u odnosu na izvoz, to je negativniji njen spoljnotrgovinski bilans. Veći izvoz od uvoza povećava vrijednost bruto domaćeg proizvoda, te je i sa tog aspekta značajna podrška ekonomskog rasta.

Za svaku zemlju je jako bitan momenat odnosa sa inostranstvom, kao vrlo značajan dio ekonomske aktivnosti. Priroda ekonomskog života i ekonomske aktivnosti ruše sve prepreke pa čak i međudržavne granice i to i onda kada su one razdvojene političkim ili nekim drugim činiocima. Savremena ekonomska teorija i praksa, međunarodnim ekonomskim odnosima i spoljnotrgovinskom poslovanju pridaju posebnu pažnju i značaj. U osnovi toga stoje ekonomski interesi država i njihova ekonomija. Iz međunarodnog ekonomskog okruženja dolaze brojni uticaji koji su od naročitog značaja za ekonomski razvoj i tekuću ekonomsku stabilnost svake zemlje. Zbog toga svaka zemlja nastoji da u svojoj spoljnotrgovinskoj aktivnosti iskoristi komparativne prednosti koje ima u proizvodnji određenih proizvoda i usluga u odnosu na druge zemlje sa kojima održava ekonomske odnose. Te prednosti se ispoljavaju kao korišćenje sopstvenih povoljnih uslova za njihovu proizvodnju, niži troškovi proizvodnje, bolji kvalitet proizvoda, viši stepen primjene tehnike i tehnologije. U krajnjem to omogućava viši nivo produktivnosti rada i doprinosi rastu dohotka. Zato Crna Gora mora unaprijediti svoj turizam, poljoprivredu, stvoriti uslove za veću valorizaciju energetske potencijala. To su šanse za uticaj smanjenja spoljnotrgovinskog deficita.

Međunarodni ekonomski odnosi i, posebno, spoljna trgovina dovode do ubrzanja naučnog i tehničko-tehnološkog razvoja u svjetskim razmjerama i svakoj zemlji posebno. Inovacije u nauci, tehnici, i tehnologiji danas se brzo šire svijetom čime se prevazilazi neravnomjernost u tehničko-tehnološkom napretku. Na taj način se doprinosi ubrzanju razvoja proizvodnje ali i potrošnje u svijetu. Taj proces ima naročit značaj za one zemlje koje nisu u stanju da same razvijaju nauku i naučna istraživanja kao pretpostavke razvoja svoje proizvodnje. Spoljna trgovina i uopšte međunarodni ekonomski odnosi, prenose znanja iz jednog u druge dijelove svijeta koja su sadržana u novim mašinama, proizvodnoj opremi, proizvodima namjenjenim zadovoljavanju različitih potreba i na druge načine. Te njihove funkcije čine međunarodne ekonomske odnose veoma značajnim faktorom tehničko-tehnološkog progressa u svijetu.

Spoljna trgovina, prema tome, svojim radom usklađuje materijalni sistem društvenog proizvoda s potrebama potrošnje zemlje. Ako neka zemlja raspolaže viškom energije, sirovina i drugih prirodnih bogatstava te ako postiže odgovarajuće cijene i druge uslove prodaje na međunarodnom tržištu, logično je da će viškove nastojati prodati po najpovoljnijim mogućim uslovima na stranom tržištu. Za razliku od izvoza, uvoz se javlja u funkciji podmirivanja potreba domaćeg stanovništva i domaće privrede robom i uslugama kojih na domaćem tržištu uopšte nema ili ih nema u dovoljnim količinama. Te se potrebe podmiruju kupovinom, odnosno uvozom tih proizvoda i poljoprivrednih usluga iz drugih zemalja, vodeći računa da se uvozne transakcije obave na najekonomičniji način, da se te kupovine obave pod najpovoljnijim uslovima.

Da bi se ostvario dio ovih zadataka, neophodno je realizovati posebnu kreditnu liniju za podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima kao i za pripremu proizvoda i usluga za izvoz. IRF će u 2017. godini pokrenuti ove kreditne linije koje će doprinjeti povećanju izvoza crnogorskih preduzeća.

Pored kreditnih linija za podršku konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima potrebno je i obezbijediti i dodatne instrumente kao što je izdavanje garancija. Za one izvoznike koji imaju potencijala da izvoze obezbijediti mogućnost da se izdaju garnacije kao instrument podrške da će se izvozni poslovi realizovati. Izdavanje garnacija može biti domaćim ili inostranim bankama ali i preduzećima.

2.5 Podrška realizaciji grinfild (green field) investicijama

Razloga za podršku grinfild investicijama, zbog njihovog ogromnog značaja za ekonomiju svake zemlje, je zaista mnogo. Jedna od šansi zemalja u razvoju pa tako i naše zemlje je baš u grinfild investicijama i u njihovom privlačenju. Zapravo privlačenjem inostranog kapitala omogućava se otvaranje novog biznisa što znači i otvaranje novih radnih mjesta. Ali isto tako i stimulisanje domaćih investitora da novim projektima doprinesu i novoj zaposlenosti treba posvetiti posebnu pažnju.

Grinfeld investicije podrazumevaju ulaganje u izgradnju potpuno novog biznisa, koji do tada nije postojao na targetiranom tržištu ili tržišnom području. Direktne investicije u inostranstvu novom izgradnjom fabrike, postrojenja, pogona, poslovne jedinice ili filijale, startuje od kupovine zemljišta za izgradnju, sa ili bez prateće komunalne i saobraćajne infrastrukture.

Zbog toga se pravi razlika između zelenih (green-field) i braon (brown-field) direktnih investicija u inostranstvu, novom izgradnjom. Zelene direktne investicije se realizuju na zemljištu bez prateće infrastrukture, a braon direktne investicije startuju na kupljenom zemljištu sa pratećom infrastrukturom (obično su to napuštena vojna postrojenja, kasarne, prazne neupotrebljive hale, skladišta) koje investitor ulaganjem vraća u upotrebljivo stanje. Da bi jedna direktna investicija imala obeležja grinfeld investicije, kompanija mora da izgradi potpuno nova postrojenja i objekte na ciljnom tržištu i dogovorenoj lokaciji u stranoj zemlji, da aktivira novi biznis kao novog tržišnog aktera, da obogati ponudu proizvoda i usluga na ciljnom tržištu, kao i da zaposli nove ljude. Zbog izgradnje nove fabrike, one su tradicionalno bile vezivane za industrijske proizvodne delatnosti. Međutim, danas se sve veći broj grinfeld investicija javlja i u sektoru trgovine i usluga!

Grinfeld investicije podrazumevaju postojanje tri pretpostavke: da kompanija ima sposobnost i resurse da samostalno izradi novu fabriku; da kompanija dobro poznaje lokalne, tržišne, infrastrukturne i kulturne prilike.

Novi investitori dolaze tamo gdje je zdrav ambijent za dobru zaradu i dobar izvoz. Kada zemlja napravi takav ambijent, onda te zemlje jako brzo napreduju. Najvažnije što te investicije donose, kao nijedne druge, su nova radna mesta, ali i odlično plaćena.

Oni, osim odlično plaćenih poslova, donose i indirektno efekte. Sve što im treba, oni uglavnom nabavljaju iz zemlje, i tako kreiraju druga radna mjesta. Donose novu tehnologiju, a da bi neko njima bio podugovarač ili podizvođač, mora da unaprijedi svoju tehnologiju.

Zato će IRF pripremiti kreditne linije koje će stimulisati realizaciju zelenih (green-field) i braon (brown-field) direktnih investicija za inostrane i domaće investitore.

2.6. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti

Energetski sektor Crne Gore i njen razvoj potrebno je sagledati u kontekstu ukupne ekonomske politike Države. Neophodno je posvetiti posebnu pažnju pitanjima istraživanja i korišćenja energetske resursa, pretvaranja energije, prenosa i snabdijevanja potrošača energijom.

Sektor energetike karakteriše veliki prirodni potencijal (ugalj, hidropotencijal, potencijal biomase, vjetro i solarni potencijal), koji je nedovoljno iskorišćen, niska energetska efikasnost, kao i velika zavisnost od uvoza električne energije i fosilnih goriva. Većina prirodnih resursa se nalazi u sjevernoj, nedovoljno razvijenoj regiji Crne Gore.

Njihovom valorizacijom, obezbjeđuje se ne samo energetska sigurnost i nezavisnost, već se doprinosi uravnoteženijem ekonomskom razvoju države. Sa druge strane, da bi se ostvario održivi razvoj države Crne Gore, potrebno je optimizovati korišćenje prirodnih resursa kao i korišćenje energije kroz intezivnu implementaciju mjera energetske efikasnosti. Valorizacijom raspoloživog potencijala, Crna Gora može zadovoljiti sopstvene energetske potrebe, i uzimajući u obzir njen geografski položaj pozicionirati se kao energetska čvorište i izvoznik energije.

Dakle, održivi pristup u korišćenju prirodnih resursa za proizvodnju energije mogao bi pomoći ne samo u ostvarenju strateških ciljeva Crne Gore da postane energetska nezavisna i ekološka država već i na unapređenju svog ekonomskog razvoja.

Razvoj energetike je tijesno povezan i sa politikom zaštite životne sredine, o kojoj posebno treba voditi računa. Politika životne sredine je preduslov za očuvanje zdrave životne sredine i zdravlja ljudi, održivog turizma, poljoprivrede, šumarstva, ruralnog razvoja i energetike u ekološkoj državi Crnoj Gori. Shodno tome, ulaganja u ovu oblast će biti pod posebnom pažnjom IRF-a u 2016. godini.

Imajući u vidu činjenicu da je potrebno da se i opštine uključe u rješavanje problema nezaposlenosti, potrebno je da se prioritet usmjeri, kada se govori o infrastrukturnim projektima, za one projekte koji su u funkciji poslovnih aktivnosti.

To znači da ako je potrebno na lokalnom nivou obezbijediti zemljište, koje će se pretvoriti u biznis zonu, to je za takve projekte opravdano kreditno zaduživanje opština i lokalnih preduzeća u vlasništvu opštine. Takođe, ako je potrebno da se obezbijedi kompletna infrastruktura za biznis zonu ili da se izgradi objekat za potrebe biznis inkubatora, tehnoloških parkova i/ili institucije koje su u funkciji biznisa, jasno je da takve investicije moraju biti tretirane sa posebnom pažnjom od strane IRF-a.

Na lokanom nivou potrebno je da se izgrade lokani putevi koji će povezati određenu mikro lokaciju sa magistralnim putevima i na taj način građanima omogućiti da svoje proizvode lakše plasiraju. Ovakva vrsta ulaganja u infrastrukturu može, takođe, biti predmet posebne pažnje IRF-a i u 2016. godini.

Dakle, kada se govori o projektima infrastrukture onda se mora uzeti u obzir isključivo namjena za biznis i to će biti osnovni kriterijum prilikom odlučivanja za kreditiranje takve vrste projekta.

Ovaj kriterijum mora biti dominantan kada su u pitanju i projekti koje se odnose na zaštitu prirode, minimalnog zagađenja vazduha, zaštitu kvaliteta voda i efikasno upravljanje čvrstim otpadom i otpadnim vodama, zaštitu od buke u životnoj sredini, bezbjedno upravljanje hemikalijama i kontrolu industrijskog zagađenja i dr. aktivnosti.

III. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

U cilju otvaranja novih radnih mjesta, IRF će u 2017. godini, biti usmjeren i na kreiranje novih i inoviranje postojećih finansijskih instrumenata u skladu sa potrebama potencijalnih ali i postojećih preduzetnika i MMSP, ujedno šireći opseg ciljnih grupa kojima su namjenjene (mladi, početnici, postojeća preduzeća, inovativna MMSP, u ICT sektoru, socijalno preduzetništvo i slično), usmjeravajući se kako na investicije tako i na likvidnost preduzeća i podržavajući ravnomjerniji regionalni razvoj.

I pored postignutih, značajnih rezultata u prošloj godini, kreiranjem odgovarajućeg sveobuhvatnog modela nastoji se stvoriti dobra osnova budućeg ubrzanog ekonomskog razvoja države.

Sa namjerom da se ostvare postavljeni ciljevi i zadaci, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će i u 2017.godini koristiti sljedeće instrumente:

- Kratkoročne kredite;
- Srednjoročne kredite;
- Dugoročne kredite.

Kratkoročni krediti su krediti čija je ročnost do godinu dana, i kojima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća. Ovi krediti mogu biti namijenjeni i za otkup potraživanja (tzv. faktoring finansiranje), za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se doprinosi premošćavanju tekuće nelikvidnosti.

Srednjoročni krediti su krediti čija je ročnost od jedne do pet godina, i koji su namijenjeni projektima koji se mogu realizovati u navedenom periodu, trajna obrtna sredstva, i sl. Ovi krediti mogu biti namijenjeni posebnim ciljnim grupama ili onima koji namjeravaju, sa nešto dužim rokom od jedne godine, iskoristiti kreditna sredstva za projekte koji su namijenjeni za dalji rast i razvoj preduzeća.

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Namjena kredita usklađena je prema potrebama i ciljevima za 2017. godinu:

- ❖ Start up krediti (kreditni za početnike);
- ❖ Investicioni krediti;
- ❖ Krediti za likvidnost;
- ❖ Krediti za klastere;
- ❖ Krediti za konkurentnost crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima;
- ❖ Krediti za grinfild investicije;
- ❖ Krediti za infrastrukturne projekte/projekte vodosnadbijevanja, projekte zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije.

Start up krediti (kreditni za početnike) - Namjena ovih kredita jeste povećanje zaposlenosti (posebno mlađe populacije, žena, tehnoloških viškova, individualnih poljoprivrednih proizvođača i sl.) kroz finansiranje početnika u biznisu. Na ovaj način će se pružiti podrška ovoj ciljnoj grupi po posebno definisanim uslovima kako bi bili u prilici da obezbijede sopstveno zaposlenje. Uslov za dobijanje kreditnih sredstava je da lice obezbijedi najmanje 25% sopstvenog učešća u ukupnoj investiciji. Za određene kategorije iz ove ciljne grupe kao što su visokoškolski koji se nalaze na Zavodu za zapošljavanje, žene, tehnološki viškovi biće obezbjeđena i beskamratna kreditna linija.

Investicioni krediti - Pored dužih rokova otplate, ove kredite karakterišu i značajniji iznosi radi ulaganja u investicije većeg obima. Investicionim kreditima se obično finansiraju prioritetni projekti iz oblasti prerađivačke industrije (veći nivo finalne proizvodnje), turizma i ugostiteljstva, proizvodnje hrane, ostalih vidova proizvodnje, usluga i sl.

Kreditni za likvidnost - Namjena kredita za likvidnost je nabavka obrtnog kapitala i prevazilaženje kratkoročnih ili sezonskih problema u likvidnosti preduzeća. U okviru kredita za likvidnost, preduzeće se može služiti i faktoring finansiranjem, tj. otkupom trenutnih potraživanja. Kroz ove kredite, preduzećima se pruža mogućnost da refinansiraju tekuća kreditna zaduženja, finansiraju trajna obrtna sredstva i ulože u pripremu poljoprivredne ili turističke sezone.

Kreditni za klasterne - Jačanjem preduzetništva i podizanjem njegove konkurentnosti kroz udruživanje u klasterne namjera je da se poveća zaposlenost, supstituiše uvoz, podstiče domaća proizvodnja i izvoz, unaprijedi poslovni ambijent i doprinese ravnomjernijem regionalnom razvoju. Stvaranje novih proizvodno/uslužnih kapaciteta, tj. organizovanje proizvođača da saraduju u klasterima i udruženjima, može doprinijeti povećanju kvaliteta proizvoda, lakši izlazak na inostrana tržišta i ispitivanje tržišta na kojima domaći proizvođači mogu postati vodeći igrači i ostvarivati profit. Takav način rada će im omogućiti veću informisanost, podjelu troškova nabavke, proizvodnje, marketinga i plasiranja proizvoda kroz saradnju sa ostalim članovima.

Kreditni za podršku konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima - namjena ovih kredita je podrška izvozu kao i pripremi za izvoz.

Kreditni za grinfield investicije - sa ciljem da privuče što veći broj inostranih investitora ali i domaćih preduzetnika, kao i preduzetnika iz naše dijaspe, ova kreditna linija će pod krajnje povoljnim uslovima omogućiti bolje korišćenje postojećih resursa. U okviru ove kreditne linije realizovaće se i podrška braon investicijama.

Kreditni za infrastrukturne projekte/projekte vodosnadbijevanja, projekte zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije – Namjena kredita je za ulaganje u projekte putne infrastrukture, vodosnadbijevanja i ostale manje infrastrukturne projekte kojima se valorizuju ekonomski potencijali (biznis zone, zone primarne proizvodnje i sl.), kao i ulaganje u zemljište, građevinske objekte i uređaje.

Kreditna podrška sektoru MMSP-a i preduzetnicima, koju IRF CG AD realizuje, sprovodi se na dva načina: (a) posredstvom i uz garancije poslovnih banaka i (b) direktnim kreditnim aranžmanima.

Kreditna podrška sektoru MMSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše instrumente obezbjeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom IRF-a.

Motivisanost banaka da učestvuju u ovoj kreditnoj liniji proistekla je iz mogućnosti pridobijanja novih i zadržavanja postojećih klijenata, uz ostvarenje finansijskih benefita. Na ovaj način banke imaju šansu da klijentima ponude nižu kamatnu stopu od komercijalnih, odobravanjem kredita iz finansijskih sredstava Investiciono-razvojnog fonda CG A.D. po uslovima i procedurama koje raspisuje IRF.

U 2017. godini IRF CG AD će ponuditi bankama vrstu zajedničkog kreditnog aranžmana u kojem će svaka strana (i IRF CG AD i Banka) plasirati sopstvena sredstva i snositi rizik za svoj dio plasmana ili zajednički dijeliti rizik investicije.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti IRF-a za 2017. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 4 godine;
- ❖ Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 5 godina;
- ❖ Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- ❖ Maksimalan iznos do 5 mil EUR;
- ❖ Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- ❖ Kamatna stopa do 4,5%.

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2017. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija IRF CG AD za 2017. godinu.

Tokom godine IRF CG AD će u skladu sa zahtjevima i potrebama tržišta kreirati i dodatne kreditne linije koje će doprinositi ostvarenju postavljenih ciljeva za 2017. godinu.

Kamatna stopa će biti fleksibilna i određivaće se na osnovu rejtinga preduzeća koji će biti određen na adekvatan način. Sa ovim instrumentom će se obezbijediti mogućnost da uspješni koji otvaraju nova radna mjesta dobiju kredit po najpovoljnijim uslovima.

U biznisu uspjeh je jedina mjera, stoga ona preduzeća koja redovno izvršavaju svoje obaveze prema dobavljačima, zaposlenima, državi, moraju biti predmet posebne pažnje i stimulatивne podrške od strane države. Finansiranje ovakvih preduzeća može podrazumijevati finansiranje investicionog ciklusa i/ili finansiranje trajnih obrtnih sredstava u zavisnosti od potreba konkretnog preduzeća nezavisno u kojoj privrednoj grani obavlja djelatnost.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u 2017. godini definisati posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u manje razvijenim opštinama (Cetinje, Nikšić i Ulcinj). Pored posebno definisanih uslova za manje razvijene i opštine Sjevernog regiona, IRF CG AD će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta, kao i za one koji kao sredstvo obezbjeđenja ponude bankarsku garanciju.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope u odnosu na utvrđene kamatne stope.

Dodatno, stimulacije će se odnositi i na projekte koji budu finansirani po uslovima koji su definisani za klstersku proizvodnju i prioritetne projekte.

Prema Zakonu o plaćanju PDV-a i Zakonu o plaćanju poreza na imovinu, obaveza svih pravnih i fizičkih lica jeste plaćanje poreza, te shodno tome buduću saradnju sa Investiciono-razvojnim fondom CG AD mogu imati samo poreski obveznici koji svoje poreske obaveze redovno izmiruju, te na taj način unapređuju poslovno i investiciono okruženje u Crnoj Gori .

Shodno tome Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će i u 2017. godini posvetiti posebnu pažnju kreiranju stimulatивnih uslova za preduzeća koja redovno izmiruju svoje poreske obaveze. Spisak poreskih obveznika koji uredno izmiruju poreske obaveze objavljuje Poreska uprava Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom finansija, pa će takozvana "Bijela lista" biti mjerodavna prilikom formiranja stimulacija za ovu grupu preduzeća.

U skladu sa ugovorom sa Evropskom investicionom bankom, kamata na kredite koji se plasiraju iz sredstava ove finansijske institucije manja je za 0,5%.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, zavidnu poziciju i imidž koji je IRF CG izgradio na tržištu, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2017. godini:

- ❖ Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- ❖ Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;
- ❖ Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- ❖ Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje (npr. igre na sreću) ;
- ❖ Bankarstvo i osiguranje;
- ❖ Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- ❖ Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

Pored usklađenosti sa definisanim uslovima i ispunjavanja svih potrebnih preduslova za finansijsku podršku, ukoliko se bude vršio izbor između dva projekta (zbog nemogućnosti finansiranja oba), prednost će imati onaj koji po narednim kriterijumima ima više bodova:

Kriterijumi

Zaposlenost (1 bod po novozaposlenom) – maksimalno 10

<i>Regionalna komponenta</i>	<i>Broj bodova</i>
Jug	1
Centralni dio	3
Sjever	5
<i>Vrsta djelatnosti</i>	<i>Broj bodova</i>
Proizvodnja	10
Poljoprivreda	9
Proizvodnja hrane	8
Turizam i ugostiteljstvo	5
Usluge	4
Trgovina	1
<i>Žene i mladi u biznisu</i>	<i>Broj bodova</i>
Žena/mlađa populacija vlasnik i pokretač biznisa	10
Većina (51%) zaposlenih žene/mlađa populacija	6
Žena/mlađa populacija upravlja biznisom	3
<i>Posebne kategorije</i>	<i>Broj bodova</i>
RAE populacija	10
Invalidi	10
Preduzeća članovi Inkubatora	10

IV. UPRAVLJANJE RIZICIMA

S obzirom na zakonom definisanu djelatnost, Fond se susreće sa različitim vrstama rizika, a koji mogu imati negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital Fonda. U cilju minimiziranja rizika u poslovanju, uvođenje adekvatnog sistema upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i održivosti institucije uz ispunjenje definisane misije.

Prepoznajući ove intencije, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti.

IRF je u obavezi, a shodno Zakonu o IRF-u, da primjenjuje odredbe Zakona kojima se uređuje poslovanje Banaka u dijelu upravljanja rizicima.

Iako je u svom poslovanju izložen većem broju rizika, IRF je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja sledećim vrstama rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja jer se neadekvatnom procenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem IRF CG AD.

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh. S obzirom da je kreditni rizik osnovni rizik sa kojim se IRF u svom poslovanju suočava, IRF će i u 2017. godini nastaviti da mu posvećuje posebnu pažnju. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

Na *individualnom nivou*, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u poslednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova, kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja posebno sa aspekta utrživosti kolaterala.

Na *portfolio nivou* sistem za upravljanja kreditnim rizikom podrazumijeva praćenje strukture i kvaliteta cjelokupnog portfolija.

Koncentracija kreditnog rizika može se manifestovati na više načina i javlja se kad god postoji više kredita sa sličnim karakteristikama. Koncentracija kreditnog rizika podrazumijeva da portfolio Fonda sadrži veće izloženosti prema: jednom dužniku, grupi povezanih lica, određenom sektoru privrede, geografskom regionu, stranoj zemlji ili grupi zemalja čije su

ekonomije povezane, vrsti proizvoda (vrsti plasmana), vrsti kolaterala. Visok nivo koncentracije izloženosti prema nekoj od gore navedenih kategorija, može imati negativne efekte na prihode i kapital Fonda u slučaju problema unutar tako definisanih skupova.

Dakle, poseban akcenat u 2017. godini će biti na praćenju najvećih izloženosti u IRF-u i monitoring istih. Takođe posebna pažnja će se u 2017 godini usmjeriti na menadžment kolaterala u smislu kvalitetnije evidencije i izvještavanja o kvalitetu i strukturi kolaterala plasmana u Fondu.

Imajući u vidu rastući intezitet kreditne aktivnosti, a time i rast kreditnog portfolija Fonda, pri čemu je prisutno pomjeranje strukture portfolija u korist direktnih kreditnih plasmana, u odnosu na plasmane relizovane posredstvom poslovnih banaka, sve ove prethodno navedene aktivnosti praćenja, mjerenja i kontrole kreditnog rizika se moraju intezivirati kako bi omogućile konstantnu finansijsku stabilnost Fonda.

Takođe, Fond će u 2017. godini raditi na razvoju i unapređenju instrumenata za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika, koji će omogućiti pravovremenu identifikaciju dužnika kod kojih je prisutan povećani rizik, pomoću odgovarajućih kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika.

Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da Fond neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili vjerovatnoću da će Fond za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove. Adekvatnim planiranjem novčanih priliva i odliva, kao i sveobuhvatnim upravljanjem rizicima obezbjeđuje se likvidnost finansijskog sistema Fonda.

Rizik kamatne stope predstavlja negativan uticaj promjene kamatnih stopa na finansijski položaj Fonda. U skladu sa strateškim opredeljenjem Fonda, održavaće se umjereni nivo izloženosti ovoj vrsti rizika.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka koji nastaju zbog neadekvatnih procedura i neuspjelih internih procesa, ljudskog faktora, sistemskih ili eksternih događaja. Kako je Fond u predhodnom periodu usvojio Pravilnik koji definiše upravljanje operativnim rizikom i njegovo svođenje na najmanju moguću mjeru, to će se njegova stroga primjena nastaviti i u 2017. godini.

Još jedan od veoma značajnih rizika koji je nefinasijskog karaktera i kojem se posvećuje posebna pažnja jeste **reputacioni rizik**. Reputacioni rizik je rizik gubitka zbog negativnog javnog mišljenja o poslovanju IRF-a. Glavni instrumenti kojima IRF održava ovu vrstu rizika na minimalnom nivou jesu anticipiranje promjena na tržištu i okruženju putem adekvatnog planiranja, interni akti o upravljanju rizicima, promovisanje dobre poslovne kulture unutar organizacije i efikasna interna revizija i kontrola.

Potrebno je napomenuti da će Fond u 2017. godini takođe aktivno raditi na pripremi za uvođenje standarda o računovodstvenom tretmanu finansijskih instrumenata - MSFI 9 "Finansijski instrumenti", čija se implementacija očekuje u 2018. godini.

V. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Uspostavljanje i razvijanje međunarodne saradnje je jedan od prioriteta IRF CG AD, a sve u cilju pružanja podrške rastu i razvoju ekonomije Crne Gore. Uloga IRF-a jeste podrška razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orjentisanim biznisima u svim sektorima. IRF CG AD sredstva za rad obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je ova aktivnost od posebnog značaja i predstavlja uslov za kvalitetne kreditne linije.

Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija, smanjenje rizika, razvoj privrede i druge vidove saradnje. Investiciono-razvojni fond CG AD će iz ovih razloga nastojati da i u narednoj godini intenzivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i IRF CG.

1. Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu.

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem Ugovora o finansiranju između Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD i Evropske investicione banke 2012. godine. Ukupan iznos odobrenih sredstava je 50 mil €, koji je realizovan u potpunosti.

Povećanje ukupnog portfolija Fonda rezultiralo je i dinamikom bržeg povlačenja sredstava iz Evropske investicione banke, pa je IRF CG AD u martu mjesecu 2015. godine potpisao novi Ugovor sa ovom finansijskom institucijom koja je IRF-u odobrila 70 mil EUR. U proceduri je i potpisivanje dva nova ugovora na ukupan iznos od 100 mil EUR. IRF će nastaviti da prosleđuje ova sredstva po povoljnim uslovima krajnjim korisnicima tj. preduzetnicima i preduzećima u Crnoj Gori. Sa ovim sredstvima će biti potpomognuti i infrastrukturni projekti kao i drugi projekti od ekonomsko-socijalnog značaja u saradnji sa javnim institucijama Crne Gore.

2. Svjetska banka (SB)

Svjetska banka predstavlja skup pet međunarodnih organizacija u čijoj odgovornosti je pružanje finansijske pomoći zemljama u svrhu ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva, te ohrabrenja međunarodnih investicija. Nakon učlanjenja u MMF, Crna Gora je postala i punopravna članica Svjetske banke sa članskom ulogom i pravima i obavezama koje proističu iz članstva u grupaciji koju čine: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development IBRD), Međunarodna finansijska korporacija (International Financial Corporation,

IFC), Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association, IDA), Multilateralna agencija za garantovanje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje sporova (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID).

Do sada, saradnja sa Svjetskom bankom se ogledala kroz implemetaciju projekta "MIDAS" koji Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD od 2011. godine uspješno realizuje u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore.

Zapravo MIGA- Multilateralna agencija za garantovanje investicija, agencija je Svjetske banke koja je osnovana radi globalne promocije stranih direktnih investicija na tržištima u nastojanju eliminacije ili ublažavanja posljedica realizacije nekomercijalnih rizika u međunarodnim ekonomskim odnosima. MIGA pruža i tehničku pomoć stranim investitorima u cilju sigurnijeg ulaganja, naročito u manje razvijene zemlje. U tom pravcu, IRF CG AD je pripremio poseban projekat sa kojim je aplicirao kod MIGA-e u septembru 2014. godine.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD bi korišćenjem NHSOE instrumenta (Non-Honoring of Financial Obligation of state-owned enterprise) sa MIGA-om bio u prilici da obezbijedi značajna sredstva za ulaganje u crnogorsku privredu sa akcentom na nerazvijene dijelove zemlje, da osigura ravnomjerniji regionalni razvoj i ublaži ranjivost tog područja koja se, između ostalog, ogleda i u negativnim demografskim trendovima (migracija mlađe populacije i dominacija staračkih domaćinstava), smanji nezaposlenost i siromaštvo i sl.

3. Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)

U narednoj godini će se raditi na uspostavljanju saradnje sa Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj (IBRD) koja je jedna od najvećih institucija koje pružaju **pomoć državama u razvoju i nerazvijenim zemljama**. Orijentacija saradnje sa ovom međunarodnom institucijom će biti usmjerena ka obezbjeđenju sredstava za finansiranje većih razvojnih projekata prije svega u turizmu ali i u drugim sektorima. Za ovu saradnju posebno je važna uloga nadležnog ministarstva, kako bi uspjeli da se realizuju oni projekti koje je to ministarstvo definisalo kao prioritetnim sa aspekta ostvarenja strateških ciljeva.

4. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

Razvojna banka savjeta Evrope je multilateralna razvojna banka sa socijalnim opredjeljenjem. Osnovana je sa ciljem da bi rješavala probleme izbjeglih lica, da bi kasnije proširila spektar djelovanja na oblasti koje direktno doprinose jačanju socijalne kohezije (uravnoteženog socijalnog razvoja) u Evropi. CEB čini 40 zemalja članica, uključujući 18 iz Centralne i Istočne Evrope. CEB funkcioniše u okviru Savjeta Evrope i podržava njegove prioritete. Međutim, ona je zaseban pravni subjekt i finansijski je nezavisna.

CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja. U skladu s tim učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

CEB doprinosi implementaciji socijalno orjentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Jačanje socijalne integracije,
- Zaštita životne sredine,
- Podrška javnoj infrastrukturi sa socijalnim opredjeljenjem.

Shodno misiji CEB-a, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD priprema projekat koji će imati za cilj obezbjeđenje određenih kreditnih sredstava radi pružanja podrške socijalnom preduzetništvu, a koji bi se trebao razmatrati početkom 2017. godine.

5. WB EDIF (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility*)

WB EDIF (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility*) je zajednička inicijativa Evropske unije, međunarodnih finansijskih institucija (EIF, EIB, EBRD, KfW), bilateralnih donatora i Vlada zemalja Zapadnog Balkana (Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija). Program je zvanično pokrenut 5. decembra 2012. godine u cilju poboljšanja pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća i ekonomskom razvoju Zapadnog Balkana.

U okviru WB EDIF programa Crna Gora ima posebne obaveze u okviru **ENIF Fonda** u dijelu odlučivanja o instituciji koja će imati ulogu jednog od „investitora“, kao i finansijska participacija.

ENIF - Fond za inovativna preduzeća je osnovan u Septembru 2015. Sporazum o pristupanju Investiciono-razvojnog fonda (IRF) Fondu za inovativne firme (ENIF), je potpisan u aprilu 2016. godine i potpisivanje ovog Sporazuma bi trebalo da obezbijedi bolji pristup finansijama za mala i srednja preduzeća, a samim tim i da podstakne i promoviše nastanak novih i postojećih inovativnih preduzeća koja imaju visok potencijal rasta. Fondom upravlja privatni fond RSG Capital Slovenija, menadžer Fonda, izabran od strane Evropskog Investicionog Fonda.

Cilj Fonda je da obezbijedi finansiranje u vlasnički kapital za inovativna MSP od početne do razvojne faze (ulaganje u equity – akcije, kapital od emisije preferencijalnih akcija i kapital od emisije hibridnih–zamjenjivih obveznica tj. obveznice zamjenjive u dionice, konvertibilni krediti, mezanin finansiranje). Ulaganje je u vrijednosti od 170,000 do 1 mil €.

Fond pruža mogućnost da nekoliko MSP iz Crne Gore budu izabrana za investiranje.

6. UNDP (*United Nations Development Programme*)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP je pružanje podrške Crnoj Gori u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore,

organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u Investiciono-razvojnog fondu prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, finansiran je od strane Evropske unije, a realizovan u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

Konkretna uloga Investiciono-razvojnog fonda CG AD se ogleda u pružanju finansijske podrške pomenutoj ciljnoj grupi kroz kreiranje finansijskog instrumenta.

Kako je u 2015. godini raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, a tokom 2016. je bila operativna i pokazala se opravdanom, te će se implementacija iste nastaviti i u 2017. godini.

7. Kineska banka za razvoj

Kineska Banka za razvoj (CDB – China Development Bank) je institucija osnovana 1994. godine. Ona je najveća svjetska razvojna institucija sa upisanim kapitalom većim od 421 milijardi EUR. U 2016. Investiciono-razvojni fond je intenzivirao dijalog i saradnju sa ovom razvojnom bankom, o čijem značaju dovoljno govori 87. pozicija na čuvenoj Fortune Global 500 listi najjačih svjetskih institucija i kompanija u 2015. godini. Sve tri Američke agencije za ocjenu kreditnog rejtinga su dale CDB-u istu, najveću ocjenu kao i samoj Kini koja je od 2015. najveća ekonomija svijeta.

Odlukom Vlade Crne Gore, IRF CG je pristupio među-bankarskoj asocijaciji Kine i Centralno-istočnih Evropskih zemalja (CEEC – China-Central Eastern Countries) u Septembru 2016 u liniji sa 16 (slovima: šesnaest) razvojnih institucija iz zemalja članica i partnerskoj instituciji – Kineskom Bankom za razvoj. Cilj ove asocijacije je produbljivanje saradnje između finansijskih institucija zemalja članica i Kine u cilju razvoja ekonomija, društva, trgovine i investicija između zemalja konstituenata. U 2016. su pokrenuti pregovori oko kreditne linije i saradnja na ovom polju se očekuje tokom 2017. godine.

8. Regionalne finansijske organizacije

Od institucija koje obavljaju sličnu djelatnost kao i IRF CG AD, izuzetno korisna za razmjenu iskustava je uspostavljena saradnja sa Makedonskom bankom za podršku i razvoj (MBPR). Sa ovom institucijom ostvarena je aktivna saradnja, pa će se ona i u narednom periodu njegovati.

Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) je takođe banka koja ima sličnu ali i širu djelatnost od Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore. Svakako da je i u ovom slučaju razmjena iskustava važna za IRF CG AD, te će i sa ovom institucijom raditi na inteziviranju odnosa u mjeri u kojoj je to neophodno.

Fond za razvoj Republike Srbije, je fond koji je zamišljen da funkcioniše po sličnom sistemu kao i IRF CG AD. Zapravo, postavljeni ciljevi Fonda za razvoj Republike Srbije se poklapaju sa ciljevima

i zadacima koje IRF CG AD ostvaruje. Po postavljenim ciljevima i zadacima, ova institucija je najbližnja IRF CG AD u regionu. Shodno tome, u cilju razmjene iskustava, IRF CG AD ima u planu da u 2017. godini uspostavi saradnju sa Fondom za razvoj Republike Srbije.

9. Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Banke sa kojima Fond ima uspostavljenu saradnju tokom 2016. godine su:

- ❖ Erste Banka AD Podgorica;
- ❖ NLB Montenegrobanka AD Podgorica;
- ❖ Hipotekarna banka AD Podgorica;
- ❖ Hypo Alpe Adria Banka AD Podgorica;
- ❖ Atlas Banka AD Podgorica;
- ❖ Komercijalna banka AD Budva;
- ❖ Prva Banka Crne Gore AD Podgorica;
- ❖ Universal capital Bank AD Podgorica;
- ❖ Lovćen banka AD Podgorica;
- ❖ Zapad banka AD Podgorica;
- ❖ Invest Banka Montenegro AD Podgorica.
- ❖ Nova Banka AD Podgorica
- ❖ Ziraat Bank Montenegro AD
- ❖ Crnogorska Komercijalna Banka AD Podgorica

Planirano je da se uspostavi poslovna saradnja sa svim poslovnim bankama na teritoriji Crne Gore.

Preko instrumenta kreditne podrške IRF će pokušati da utiče na smanjenje kamata u bankarskom sektoru. Pored ostalih instrumenata sa nivoa države, IRF CG AD će sistemom partnerstva pokušati da utiče na banke da više sredstava ulože u razvojne projekte kao i u projekte iz prioritarnih sektora razvoja poljoprivrede, turizam, drvoprerađiva i dr.

Kako bi uspjela u ovome, IRF će bankama ponuditi sistem poslovanja koji će se zasnivati na kofinansiranju, gdje će obje strane (IRF CG i banka) snositi po 50% rizika u finansiranju ovih projekata.

IRF u cilju ostvarenja svojih zadataka, saraduje i sa sljedećim državnim institucijama:

10. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore

Investiciono-razvojni fond A.D. ima uspješnu saradnju sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, sa kojim već nekoliko godina unazad realizuje aktuelni MIDAS projekat. Riječ je o

Projektu institucionalnog razvoja i jačanja poljoprivrede ("Montenegro Institutional Development and Agriculture Strengthening" - MIDAS projekat) koji realizuju Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Svjetska Banka u cilju jačanja poljoprivrede i ruralnog razvoja kao i promovisanju unapređenja zaštite životne sredine u skladu sa standardima Evropske unije (EU).

U planu je nastavak uspješne saradnje na ovakvim i sličnim projektima kojima se utiče na ruralni razvoj Crne Gore i ulaže u sektor poljoprivrede.

Kako je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u 2015. godini počelo sa implementacijom IPARD like programa, to je IRF bio takođe uključen u njihovu realizaciju. U 2017.godini se očekuje veći broj ovih projekata.

I u 2017 .godini će se realizovati IPARD like 1 namijenjen primarnoj proizvodnji, nabavci mehanizacije i sl. Kao i IPARD like 2 za preradu, biljna proizvodnja, proizvodnja mlijeka, vina i sl.

U cilju podrške kreditiranju projektata iz oblasti poljoprivrede potrebno je da Ministarstvo sagleda mogućnosti obezbjeđenja sredstava za subvencionisanje kamata na kredite koje plasira IRF kao i da obezbijedi sredstva za izdavanje garancija za one projekte koji predstavljaju prioritet ali isto tako potrebno je da se obezbijede i sredstva za podsticaj izvoza kao i za osiguranje izvoza i izdavanje garancija za poljoprivredne proizvode.

IPARD like projekti, podsticaj izvoza predstavljaju pravu razvojnu šansu za crnogorsku poljoprivredu. U budućnosti se očekuje produbljivanje saradnje na nivou ovih Institucija i partnera sve u cilju razvoja ove strateški važne grane Crne Gore.

11. Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Polazeći od činjenice da je planirana u naredne četiri godine izgradnja smještajnih turističkih kapaciteta sa oko 32,000 kreveta to je za očekivati povećanje investicija u tom sektoru. U tom pravcu potrebno je kreirati posebne kreditne linije koje će biti usmjerene na razvoj turizma u Crnoj Gori, i to kroz:

1. Izgradnju novih i adaptaciju postojećih hotela;
2. Podršku razvoju turističke infrastrukture;
3. Podršku razvoja kompletne turističke ponude- vanpansionska ponuda;
4. Izgradnju i adaptaciju ugostiteljskih objekata;
5. Pretvaranje građevinskih objekata u turističke kapacitete.

U skladu sa navedenim Ministarstvo održivog razvoja i turizma mora uložiti dodatne napore kako bi obezbijedilo stimulatívne mjere u vidu subvencionisanja kamatnih stopa za one projekte koji su prioritet razvoja turizma uključujući i regionalnu komponentu ali i za obezbjeđenje garancija za one projekte koji predstavljaju prioritet.

Dodatno, treba raditi i na pronalaženju međunarodnih finansijskih institucija koje bi obezbijedile posebne kreditne linije za razvoj turizma.

U saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, u Julu 2016. otpočeo je projekat "Sva čuda Crne Gore". Cilj ovog projekta jeste uspostavljanje bliže saradnje između IRF-a i Ministarstva turizma u oblasti podrške aktivnosti koje imaju za cilj oživljavanje interesovanja za neafirmisane i nepoznate crnogorske lokacije, čime će se poboljšati pretpostavke za ekonomsku valorizaciju bogatstva Crne Gore, diversifikovanje turističke ponude i bolji turistički rezultat. Kamatna stopa za ove kredite se kreće u rasponu od 1%-1,5% sa iznosima do 5.000€ i rokom otplate do 6 godina uz grejs period do 12 mjeseci.

Pored navedenih projekata, IRF će učestvovati u realizaciji onih projekata koje Ministarstvo prepoznata kao prioritetne, a koji su iz oblasti održivog razvoja (zaštite životne sredine, rješenje pitanja otpadnih voda na lokalnom nivou i sl.) i turizma.

12. Ministarstvo ekonomije

U namjeri da ostvari postavljene ciljeve, Investiciono-razvojni fond CG AD će zajedno sa Ministarstvom ekonomije u 2017. godini nastaviti sa instrumentom koji ima za cilj podsticanje konkurentnosti preduzetnika mikro, malih i srednjih preduzeća kroz razvoj klusterske proizvodnje u Crnoj Gori.

Dosadašnji odnos sa Ministarstvom ekonomije je dobar primjer podsticanja preduzetništva određenim ciljnim grupama, gdje treba istaći saradnju na realizaciji sporazuma o subvencionisanju kamatne stope u visini od 1%, za kredite koje je Investiciono-razvojni fond CG AD realizovao u manje razvijenim opštinama sjevera Crne Gore u 2012. godini.

Pored navedenog, u saradnji sa ovim Ministarstvom, Investiciono razvojni fond CG je krajem 2015. godine pripremio potrebnu dokumentaciju i odvojio određena sredstva radi uključivanja u Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility-WB EDIF)-ENIF Fond za inovativna preduzeća.

Osnovni ciljevi WB EDIF Programa odnose se na poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća kroz podsticanje i promovisanje nastanaka novih i rast postojećih inovativnih preduzeća koja imaju visok potencijal za rast. Inicijativa uključuje i novi vid finansiranja u kapital - equity, rizični (venture) kapital, čime ujedno treba da doprinese nastanku i razvoju regionalnog tržišta rizičnog kapitala. Fond raspolaže sa 40 mil EUR kapitala spremnih za plasman kranjim korisnicima. Sredstva se plasiraju kroz novi instrument ulaganja u kapital. Vrijednost investicija po preduzeću se u prosjeku kreće od 100.000 EUR do 3.000.000 mil EUR. Ovim fondom upravlja SC Ventures, firma izabrana od strane EIF-a čiji menadžeri imaju značajno iskustvo investiranja u kapital u prethodnom periodu.

Buduća saradnja sa Ministarstvom ekonomije podrazumijeva i saradnju na drugim prioritetnim projektima (npr. iz oblasti energetike i energetske efikasnosti) po istom ili sličnom mehanizmu. A

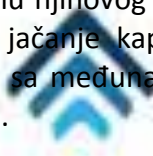
posebno bi bilo značajno da Ministarstvo sagleda mogućnost obezbjeđenja sredstava za subvencioniranje kamata za projekte koji doprinose povećanju konkurentnosti crnogorskih preduzeća kao i za podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima izdavanje garancija i osiguranje izvoza.

13. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Saradnja sa ovim Ministarstvom se ogleda u kreiranju, a kasnije i realizaciji instrumenta koji će biti kreiran u cilju realizacije programa za rodnu ravnopravnost - podrška posebnoj ciljnoj grupi ženama u biznisu.

U 2015. godini kreirana je kreditna linija koja je maksimalno prilagođena zahtjevima i potrebama ove ciljne grupe koja se realizovala i tokom 2016. godine i u perspektivi je i za naredni period. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ulaže dodatne napore kako bi ovoj ciljnoj grupi pružilo veću podršku u smislu informisanosti, edukacije i stalnog monitoringa, zajedno sa UNDP-om u narednoj godini.

Program za rodnu ravnopravnost IPA 2010, koji zajednički sprovode UNDP i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Evropska unija, ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti. Konkretni cilj je jačanje kapaciteta, poboljšanje mehanizama i unapređenje odgovarajućih politika, u skladu sa međunarodnim okvirima (UN i EU), nacionalnim politikama i razvojnim prioritetima zemlje.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

Imajući u vidu naprijed navedeno, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i UNDP-om, definisao (ne)finansijsku podršku radi poboljšanja uslova za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Na osnovu istraživanja koje je sprovело pomenuto Ministarstvo zajedno sa UNDP-om, riječ o srednje obrazovanoj populaciji, kojoj će se pored informisanosti pružiti i monitoring koji podrazumijeva njihov stalni kontakt sa predstavnicima ovih institucija. Monitoring, takođe, podrazumjeva seriju edukativnih aktivnosti u cilju osposobljavanja žena za sticanje preduzetničkih znanja i vještina prije apliciranja za kredit i nakon realizacije kredita.

Dalje, monitoring podrazumjeva i nastavak mentorstva nad finansiranim biznisom kako bi se ženama pružila podrška da uspješno realizaciju prezentovane/započete ideje.

14. Ministarstvo finansija

Osnovna saradnja IRF CG AD i Ministarstva finansija ogleda se u zajedničkom radu na projektima koji se posebno tiču obezbjeđivanja sredstava od stranih finansijskih institucija, kao što su sredstva od Evropske investicione banke, Svjetske Banke, Kineske banke za razvoj, Banke za razvoj Savjeta Evrope i iz sl. izvora.

Jako je važno nastaviti sinhronizovanu saradnju između ove dvije institucije u pogledu obezbjeđivanja informacija koje su od velikog značaja za strane finansijske institucije u procesu odobravanja sredstava za IRF CG AD.

Kao što je i do sada bila praksa, Ministarstvo finansija će i u 2017. godini pružati podršku IRF CG AD kada je riječ o kreiranju projekata za ovakve i slične namjene.

Kao primjer dobre saradnje ove dvije institucije jeste saradnja na pripremanju podataka za istraživanje preduzetničkih aktivnosti u Crnoj Gori. Crna Gora je bila uključena u međunarodna istraživanja koja su se odnosila na međunarodnu konkurentnost: Global Competitiveness Report - Izvještaj o globalnoj konkurentnosti, Doing Business – Poslovanje, Mjerenje preduzetničkih aktivnosti u zemlji – GEM istraživanje.

Na nacionalnom nivou, tada su sprovedena brojna istraživanja od kojih je najznačajnije istraživanje poslovne klime u sektoru malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori i utvrđivanje poslovnih performansi preduzeća koje utiču na konkurentnost.

Crna Gora je priključenjem *GEM konzorcijumu* i publikovanjem prvog Nacionalnog izvještaja u 2011. godini dobila značajnu istraživačku osnovu za poboljšanje preduzetničkog ambijenta i za dinamičniji razvoj malih i srednjih preduzeća. Na osnovu ovog projekta kao i na osnovu drugih projekata koji su realizovani u predhodnom periodu moguće je dosta toga indetifikovati kao prepreke za biznis. Ali to treba da bude i osnov za nove instrumente i mehanizme za unapređenje poslovnog ambijenta u narednom periodu.

15. Poreska uprava

Pravilima i procedurama IRF CG AD definisano je da korisnici kreditnih sredstava ne mogu biti ona lica koja imaju neizmirenih obaveza prema Poreskoj upravi. Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG AD sa Poreskom upravom ostvaruje komunikaciju na nedeljnom nivou, kako bi dobio potrebne podatke o poreskim obavezama lica koja su u procesu kreditne analize kod IRF CG AD.

Na ovaj način, osim što dobija brzo i precizno tražene podatke, IRF CG AD, skraćuje vrijeme preduzetnicima prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije i smanjuju se biznis barijere.

Dobra poslovna saradnja sa Poreskom upravom nastaviće se i u 2017. godini, posebno imajući u vidu namjeru IRF CG AD da u 2017. godini stimuliše disciplinovane poreske obveznike koji se nalaze na tzv "Bijeloj listi" koju, zajedno sa Ministarstvom finansija, objavljuje Poreska uprava Crne Gore.

16. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća i Investiciono-razvojni fond CG AD imaju iste ciljeve - pružanje podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Crnoj Cori, s tim što se Direkcija bavi nefinansijskom a IRF CG AD finansijskom podrškom u razvoju MMSP.

Shodno tome, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je usmjerena na podršku MMSP u edukativnom i savjetodavnom smislu. Ovdje se posebno misli na početnike, mlade i žene u biznisu, kojima je u najvećoj mjeri i potreban ovakav vid (ne)finasijske podrške.

Započinjanje biznisa i opstanak preduzeća u prvim godinama poslovanja je izazov za svakog preduzetnika. U tom periodu, zahtjevi preduzetnika za različitim vidovima podrške su veoma izraženi i odgovor države treba da bude zasnovan na kreiranju potrebnih instrumenata, koji će omogućiti efikasnu upotrebu finasijske i nefinasijske podrške kojom se omogućava rast i razvoj preduzetničke ekonomije.

Shodno tome, u 2015. godini Direkcija i IRF CG AD su počele realizaciju posebnog programa koji se odnosi na podršku početnicima u biznisu kako sa aspekta edukacije tj. pripreme za biznis tako i sa aspekta kreditiranja za one preduzetnike početnike koji zadovolje predviđene uslove. Ovaj program je naišao na dobar odziv te se primjenljivao i tokom 2016. godine.

Nefinasijska podrška, koja se realizuje kroz aktivnosti Direkcije za razvoj MSP i mreže Biznis centara, je usmjerena na različite vrste savjetodavnih usluga i treninga koji će omogućiti potencijalnim preduzetnicima sticanje neophodnih znanja za uspješno otpočinjanje biznisa.

Ova praksa će se nastaviti i u 2017. godini.

Pored toga, IRF će u saradnji sa Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća i Zavodom za zapošljavanje pripremiti biznis ideje sa razrađenim investicionim projektima, ne bi li na ovaj način animirali preduzetnike da realizuju neku od ponuđenih ideja.

17. Opštine

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je usvojio dugogodišnju praksu da, da uz pomoć opština, vrši promociju svojih proizvoda - kreditnih linija kao i da organizuje obilaskne manje razvijenim opštinama i opštinama sjevernog regiona. Ova praksa će se nastaviti i u 2017. godini, a IRF CG AD će raditi na intenziviranju postojeće saradnje. U narednoj godini očekuje se od opština da još aktivnije učestvuju u stvaranju šire dostupnosti informacija o uslovima i proizvodima Investiciono-razvojnog fonda CG AD.

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona. Uz podršku Zajednice opština moguće je poboljšati međuopštinsku saradnju, koja je ključna za razvoj klastera koji se proteže na teritoriji nekoliko opština. Imajući u vidu postojanje navedenog institucionalnog okvira u državi, opštine mogu predstavljati pokretač

razvoja klastera. Takođe, saradnju u budućem periodu je potrebno usmjeriti i na smanjenje administrativnih barijera za razvoj preduzetništva u Crnoj Gori. Ovdje se misli na vrijeme i troškove izdavanja potrebne dokumentacije koja je preduzetnicima neophodna prilikom realizacije planiranih investicija.

S obzirom da najveći broj MMSP živi i radi lokalno, od velike važnosti je uloga lokalne samouprave u podsticanju razvoja MMSP. To se posebno ogleda u uspostavljanju povoljnog poslovnog ambijenta na lokalnom nivou, obezbjeđivanjem potrebne lokalne institucionalne infrastrukture, koja pruža poslovne informacije, usluge i obuke za MMSP, kao i različite oblike finansijske podrške. U tom smislu, zajedničko djelovanje lokalnih samouprava i IRF CG AD kao i samo udruživanje lokalnih samouprava, neophodno je za uspostavljanje sveobuhvatne podrške MMSP, uz politiku povećanja konkurentnosti i smanjenja neravnomjernosti u regionalnom razvoju.

Posebnu pažnju treba posvetiti preduzetničkoj infrastrukturi. U cilju tehničko-tehnološkog unapređenja potrebno je formiranje biznis centara kao i tehnoloških parkova, dok je za sticanje znanja i vještina za bavljenje biznisom potrebno uspostavljanje preduzetničkih inkubatora na nivou lokalnih uprava.

Posebno je važno istaći da će se i u 2017. godini nastaviti praksa da, umjesto finansiranja opština za infrastrukturne projekte, pažnja posvetiti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su isključivo u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta. Naime, ukoliko je razvoj komunalne infrastrukture neophodan za nesmetan razvoj biznisa u nekoj opštini, u tom smislu će ulaganje u uspostavljanje sistema za zaštitu životne sredine biti opravdano, takođe u tom slučaju je opravdano i ulaganje u vodovodnu infrastrukturu odnosno u unapređenje sistema vodosnadbijevanja (prečišćavanje otpadnih voda i sl). Dodatno, ukoliko je ulaganje u putnu infrastrukturu uslov za nesmetan rast i razvoj poljoprivrede i ruralnog dijela države Crne Gore, onda će se i u tom smislu smatrati opravdanim ulaganje u projekte ovog tipa.

Takođe, razvojem biznis zona na nivou lokalne samouprave podstiče se ravnomjeran razvoj Crne Gore i povećava zaposlenost. Zona u kojoj se odvija privredna djelatnost trebala bi biti opremljena energetsom infrastrukturom (trafostanice, javna rasvjeta, električni priključci itd.), komunalnom infrastrukturom (vodovodne instalacije, kanalizacije u zoni i priključak na spoljne instalacije), saobraćajnom infrastrukturom (pristupni putevi i saobraćajnice u zoni) telefonskim priključcima i sl.

Imajući u vidu prednosti biznis zona (novo zapošljavanje, podsticanje ulaganja u nove investicije kao i druge olakšice u poslovanju), ulaganje u infrastrukturu koja je u funkciji razvoja i stvaranja biznis zona se smatra opravdanom.

Takođe, opštine mogu da utiču na određivanje prioriteta za finansiranje određenih projekata. Opštine mogu, uz izdavanje garancije, preporučiti određene projekte od značaja za privredni razvoj države Crne Gore koje bi IRF CG AD, u skladu sa svojim procedurama, finansirao. Međutim, i nakon potpisanih sporazuma sa većinom opština, nažalost nije uspio ovaj

mehanizam. Opštine nijesu htjele da izdaju garancije za one projekte koji su od značaja za tu regiju a koji nijesu mogli da obezbijede zakonom predviđeni koleteral. Ovo mora biti jedan od podsticajnih mjera upravo na lokalnom nivou.

Sa svim navedenim, kao i ostalim institucijama u državi, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će uložiti dodatne napore da u što većoj mjeri utiče na smanjenje barijera u razvoju crnogorskog preduzetništva.

Dodatno, Investiciono-razvojni fond Crne Gore i Montenegro Business Aliance (MBA), kao institucija čiji je jedan od prioriternih ciljeva u poslovanju, razvoj i jačanje preduzetništva u Crnoj Gori, su u drugoj polovini 2014. godine potpisale sporazum o saradnji što obavezuje obje institucije da u narednim godinama inteziviraju započetu saradnju. Ova saradnja je još uvijek aktuelna i biće u budućoj perspektivi.

VI. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI

Polazeći od misije i vizije IRF-a kao razvojne finansijske institucije s ciljem da podstičemo održivi i ravnomjeran ekonomski i društveni razvoj Crne Gore realizacijom projekata koje podržavamo, IRF nastoji da što brže i efektivnije odgovori na zahtjeve korisnika, odnosno klijenata, uzimajući u obzir činjenicu da svoju poslovnu politiku pažljivo posvećuje svakom preduzetniku i preduzeću pojedinačno.

Unutrašnju organizaciju je IRF postavio kroz čitav niz internih akata koji imaju zadatak da kroz kontinuirano praćenje i kontrolu svih poslovnih aktivnosti IRF-a, operativno-proceduralni rizik svedu na najmanju moguću mjeru, sve sa ciljem poboljšanja postojećih ali i kreiranja novih internih procedura, radi postizanja pune operativnosti i najboljih rezultata.

Poslovni princip i organizacija IRF-a je da nas klijenti prepoznaju kao instituciju kojoj je, već sada, praksa da ide kod klijenata, ne čekajući da klijenti dolaze kod nas. Ovakav pristup poslovanja zahtijeva mnogo veći nivo angažovanja zaposlenih IRF-a, kao i razumijevanja od strane svih klijenata i šire društvene zajednice jer je to jedini pravi put koji vodi ka uspjehu i koji ukupan rizik biznisa svodi na najmanju moguću mjeru. Na taj način želimo da podržimo crnogorske preduzetnike i da zajedno sa njima sagledamo da li postoje svi preduslovi za realizaciju biznis ideje ili nekog projekta.

Iz tog razloga, menadžment IRF-a donosi odluke o plasiranju kreditnih sredstava, po kriterijumima i uslovima utvrđenim aktima poslovne politike, na nedjeljnom nivou na sjednicama Kreditno-garantnog odbora i Odbora direktora IRF-a. Takođe, shodno organizacionoj strukturi, IRF konstantno prati klijente (prije, u toku i nakon realizacije investicije), održava stalni kontakt i djeluje preventivno, u slučaju gdje za tim ima potrebe i na taj način sprečava nastajanje mogućih problema u preduzećima i doprinosi podršci i razvoju biznisa.

Način na koji se zaposleni ophode prema klijentima u stvarnosti predstavlja sliku odnosa unutar jedne organizacije. Da bi jedna finansijska institucija bila konkurentna, pored primarnih aktivnosti i područja djelovanja, takođe, treba da se fokusira i na dobru politiku upravljanja ljudskim resursima. IRF se trudi da osluškuje zahtjeve i potrebe tržišta i da na taj način struktuiraju svoju organizaciju i svojim zaposlenima pruži najbolje i konstantne edukacije iz njihovih oblasti poslovanja, kako bi bili spremni na preduzetničke izazove koje finansijsko tržište nosi sa sobom.

Odgovoran pristup poslovanja IRF-a na finansijskom tržištu, domaćem i međunarodnom, omogućava nam da sa našim klijentima izgradimo partnerski odnos zasnovan na obostranom povjerenju.

Zaposleni IRF-a su od suštinskog značaja za ispunjenje naše misije i ostvarenje naše vizije odgovornog finansijskog posredovanja. Svaki dio našeg tima predstavlja IRF i ima značajnu ulogu u pružanju kvalitetne usluge i adekvatnog odgovora na finansijske potrebe naših klijenata. Ne samo da je za ostvarivanje naše misije i ciljeva neophodno da naši zaposleni budu obrazovani i

osposobljeni za rad u određenim oblastima, već je ključno da oni svakodnevno u praksi primjenjuju vrijednosti i poslovnu filozofiju naše institucije. U poslovnom okruženju osnovni resurs svake organizacije čine ljudi i njihove sposobnosti, kojima doprinose ostvarenju organizacionih ciljeva. Njihova kreativnost, inovativnost, motivisanost, informisanost, osobine su koje ih čine drugačijim od ostalih resursa IRF-a.

Od naših zaposlenih očekujemo da imaju izvrsne tehničke i profesionalne vještine, ali i da posjeduju najviše standarde po pitanju ličnog integriteta i etičkih vrijednosti. Naša institucija podržava transparentnu komunikaciju između zaposlenih na svim nivoima i prema svim zaposlenima se odnosi sa poštovanjem i ravnopravno. Timski rad i pozitivno radno okruženje treba da budu glavne karakteristike IRF-a, koje za rezultat imaju zadovoljnog klijenta i reprezentativne rezultate poslovanja.

Upravljanje ljudskim resursima (Human Resource Management - HRM), kao posebna disciplina, uključuje sve procese i aktivnosti koje imaju za cilj upravljanje ljudskim resursima IRF-a. Oblast HRM obuhvata praktično sve aspekte odnosa sa zaposlenima u IRF-u. Takođe utiče i na sistem odabira pri zapošljavanju, analize zaposlenih, povećanje produktivnosti zaposlenih, sistem podsticajnih programa, razvoj i edukaciju, ponašanje zaposlenih i pravnu regulativu, sindikat, zaštitu zaposlenih i sl.

Stalno radimo na pronalaženju i razvoju zaposlenih koji ispunjavaju zahtjeve odgovornog i profesionalnog finansijskog poslovanja. Stremimo uspostavljanju dugoročnih odnosa sa zaposlenima zasnovanih na obostranom povjerenju i poštovanju. Važnost ljudskog kapitala raste, tako da ljudi posjeduju sve više znanja i informacija pa je i upravljanje ljudskim resursima sve teže. Potrebno je znanje kako uspješno upravljati ljudskim kapitalom, kako pridobiti, razviti, zadržati i nagraditi prave ljude koji će postići postavljene ciljeve i slijediti strategiju IRF-a, jer kvalitetno upravljanje ljudskim resursima je najznačajnija poslovna aktivnost svake organizacije. I u toku 2017. godine IRF će nastaviti sa razvojem i unapređenjem svih ovih aktivnosti i predano raditi na postizanju zadatih ciljeva kako bi se ostvarila uspješna realizacija postavljenih zadataka IRF-a.

VII. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA

Jedna od misija IRF CG jeste da bude pouzdan partner svojim klijentima sa kojima će poslovni odnosi biti zasnovani na povjerenju kao i pružanje raznih vrsta poslovnih usluga stoga Informacioni sistem IRF CG mora da podržava, unapređuje i automatizuje poslovne procese kako bi se što efikasnije i djelotvornije ostvarivali postavljeni poslovni ciljevi i postigla konkurentska prednost. Ostvarenje rasta obima poslovanja, te broja i kvaliteta proizvoda koje nudi IRF CG svojim klijentima svakako podrazumijeva i visok stepen primjene informacionih tehnologija u skladu sa definisanim poslovnim potrebama.

U skladu sa navedenim očekivanjima potrebno da se u 2017. godini nastavi sa daljim razvojem Informacionog sistema IRF CG kako u razvoju novih softverskih rješenja tako i na planu modernizacije i proširenja hardverskih kapaciteta, a u skladu sa dobrim IT standardima i praksama.

IT služba u saradnji sa ostalim službama u 2017. je planirala nabavku i implementaciju aplikativnih rješenja:

- Menadžmenta kolaterala koji će omogućiti evidenciju svih tipova obezbjeđenja koji se koriste za pokrivanje izloženosti, kao i njihovu alokaciju na potraživanja sa ciljem kontrole i smanjenja kreditnog rizika.
- Aplikaciju za određivanje (obračun) kreditnog rejtinga u skladu sa novim načinom određivanja visine kamatne stope u zavisnosti od rejtinga klijenta za kredite koji će se realizovati kroz kreditnu podršku IRF CG u 2017.
- Aplikacija za automatizaciju procesa klasifikacije i obračuna ispravki vrijednosti bilansne aktive kao i rezervisanja za gubitke po vanbilasnim stavkama na pojedinačnoj i grupnoj osnovi, a u skladu sa metodologijama MRS, MSFI, Internom metodologijom banaka i Odlukama CBCG.
- Nastavak razvoja aplikacije za finansijsku analizu i monitoring portfolio-a u dijelu praćenje naplate potraživanja, kontrole i praćenja senzitivnog procesa životnog ciklusa kreditnog aranžmana, od nastanka do kompletnog procesa prinudne naplate.

Nadogradnjom postojeće mrežne i komunikacione infrastrukture riješiće se ključni problemi vezani za povećanje stepena sigurnosti i integriteta IS Fonda. U pogledu povećanja bezbjednosti posebna pažnja posvetiće se implementaciji monitoringa log-ova odnosno bilježenja svake aktivnosti na pojedinačnom IT resursu, monitoringa server sale i monitoringa IT resursa.

U cilju usaglašavanja sa svjetskim standardima iz područja informacionih tehnologija, odnosno u cilju smanjenja rizika od incidenata i povećanja sigurnosnog aspekta Informacionog sistema IRF CG u toku naredne godine planirano je donošenje novih internih procedura i revizija postojećih akata.

VIII. MARKETING STRATEGIJA

Osnova buduće aktivnosti IRF CG AD odnosiće se na podršku razvoja preduzetništva u Crnoj Gori (malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima, poljoprivrednicima) podršku infrastrukturnim i ekološkim projektima, kroz različite instrumente finansijske podrške, kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, podsticaj izvoza, podršku otvaranju novih radnih mjesta, a u skladu sa Ekonomskom politikom Vlade Crne Gore. Strateški pristup IRF CG AD je fokusirati se na ciljnu grupu, kojoj se želi obratiti, istaći prednosti uslova finansijske podrške u odnosu na konkurenciju i time predstaviti IRF kao finansijsku Instituciju koja ima za cilj razvoj ekonomije Crne Gore, poslujući po principu društvene odgovornosti.

Cilj promocije IRF-a je približiti sve potrebne informacije potencijalnim korisnicima kredita i faktoring finansiranja. Marketing će pored informativne uloge, imati i edukativnu. Kroz razne oblike nastupa u javnosti, IRF će se usmjeriti i na organizovanje edukativno-promotivnih programa.

- ❖ *Pristup „jedan na jedan“*, koji je u fokusu, gdje će se u direktnom kontaktu sa preduzetnikom predstaviti uslovi finansiranja za kreditnu liniju koja je u domenu njegovog interesovanja.
- ❖ *Prezentacije*, po kojima je IRF CG AD prepoznat kao institucija koja ide kod korisnika, posjećuje crnogorske opštine i prezentuje uslove finansiranja svim zainteresovanim investitorima. Na ovaj način žele se pružiti sve potrebne informacije o uslovima za dobijanje kredita i time omogućiti upoznavanje sa proizvodima IRF-a.
- ❖ *Prezentacije biznis asocijacijama* – Organizovaće se prezentacije za Biznis asocijacije i za njihove članove, kao i seminari i radionice.
- ❖ *Prisustvo IRF-a i zajedničkih nastupa preduzeća na Međunarodnim sajmovima* - S obzirom da će ove godine IRF u svojoj ponudi imati novu kreditnu liniju za podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima, potrebno je da se raznim instrumentima omogući prisustvo crnogorskih preduzeća i na Međunarodnim sajmovima, kako bi bili u prilici da na taj način promovišu svoje proizvode/usluge.
- ❖ *Oglašavanje u medijima* - Veoma je važno da svaki potencijalni klijent tačno prepozna svoja poslovna interesovanja u pojedinim kreditnim proizvodima. Polazeći od ovog stanovišta, IRF je za 2017. godinu Medija planom predvidio oglašavanje u elektronskim i štampanim medijima, gdje će se posebna pažnja posvetiti da u fokusu interesovanja bude svako preduzeće, preduzetnik, poljoprivrednik kome se želimo obratiti kao potencijalnom investitoru. Pored direktnog marketinga - reklame IRF-a, akcenat će biti na indirektnom marketingu, tj. promociji IRF-a putem PR textova i televizijskih priloga o uspješnim projektima koje je IRF finansijski podržao. Na taj način podstičemo potencijalne korisnike naših kreditnih sredstava, da se vođeni pozitivnim primjerima uspješnih preduzetnika odvaže i pokrenu sopstveni biznis i realizuju neku od svojih ideja.

U protekloj godini, kampanja o publikovanju uspješnih crnogorskih preduzetnika pokazala je pozitivne efekte, pa će IRF i u narednoj poslovnoj godini nastaviti saradnju sa medijskim kućama po osnovu ovog projekta.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju Strategije komunikacije IRF-a za 2017. godinu, koja će se bazirati na tome da se što većem broju ljudi objasne šanse, koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da se te šanse iskoriste.

Planirano ćemo postići promocijom: znanja, produktivnosti, jednakih mogućnosti za sve, valorizacije prirodnih resursa kao i odgovornog odnosa prema obavezama.

Investiciono-razvojni fond je razvijenim Alatima za PR (odnose sa javnošću) za narednu poslovnu godinu, planirao promociju svih djelatnosti koje finansira, kao i promociju samog postojanja institucije i njenog brenda.

Alati koji će se koristiti u pomenute svrhe su:

- ❖ Savjetnik za preduzetništvo;
- ❖ Radionice;
- ❖ Sajmovi održivih biznis ideja u Crnoj Gori i inostranstvu
- ❖ Nagrade za najbolju biznis ideju/najboljeg klijenta;
- ❖ Kontinuirana promocija uspješnih klijenata IRF-a;
- ❖ Besplatna info-linija – Call centar;
- ❖ Medijski nastupi ključnih ljudi;
- ❖ Newsletter;
- ❖ Facebook stranica i Google AdWords (oglašavanje putem Facebook-a i Google banera)
- ❖ Press clipping.

Cilj Strategije komunikacije je da se poboljša prezentovanje javnosti onoga čime se Investiciono-razvojni fond bavi. Mjerljiv rezultat bi bio da: anketa koja će se i ove godine sprovesti među građanima i preduzetnicima, nakon primjene strategije, pokaže da su bolje upoznati sa djelatnošću i načinom funkcionisanja IRF-a, da građani zainteresovani za razvoj preduzetništva budu bolje informisani o mogućnostima jednakim za sve koje im otvara IRF, i da opšta javnost bude svjesnija kako je preduzetništvo najsigurniji (mada ne i najlakši način) , da sebi i porodici obezbijede kvalitetan život, bolju budućnost.

IX. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Biti društveno odgovoran ne znači samo ispunjavati zakonske obaveze, već i preko toga, investirati u ljudski kapital, okolinu kao i u odnose sa stekholderima (akcionari, klijenti, konkurenti, i sl). To je zapravo, proces u kome preduzeće usklađuje svoje odnose sa najraznovrsnijim društvenim akterima koji mogu, ali i ne moraju, imati uticaja na poslovanje preduzeća.

Praksa društveno odgovornog poslovanja se odnosi na cjelokupnu sferu uticaja i raspon djelovanja jednog preduzeća, kao i na odnose koje ono pri tome uspostavlja. Drugim riječima, društveno odgovorno poslovanje bi se moglo definisati kao koncept u okviru koga se preduzeće prema svim svojim stekholderima odnose etički i odgovorno, odnosno na društveno prihvatljiv način.

Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekat odlučuje i na dobrovoljnoj osnovi doprinosi boljem društvu i čistijoj životnoj okolini, u saradnji sa ostalim stekholderima.

Unutar preduzeća, društveno odgovorna praksa uključuje zaposlene i odnosi se na područja kao što su investiranje u ljudski kapital, zdravlje i sigurnost te upravljanje promjenama. Shodno tome ulaganje u edukaciju, radne uslove kao i ulaganje u dobre odnose sa zaposlenima, može doprinijeti povećanju produktivnosti institucije što je svakao dio DOP-a. U tom kontekstu, odgovarajuće mjere mogu uključivati dodatnu edukaciju zaposelnih; bolju uravnoteženost između rada, porodice i slobodnog vremena, poštene zarade i jednake uslove za napredovanje žena u preduzeću; sigurnost na poslu itd.

Društveno odgovorno poslovanje proteže se i izvan samog preduzeća – na lokalnu zajednicu i različite aktere (pored zaposlenih i akcionara), poslovne partnere, klijente/korisnike usluga, javnu upravu, lokalne NVO i sl. Ovaj aspekt društveno odgovornog poslovanja dolazi najviše do izražaja u javnosti i čini samo preduzeće prepoznatljivim.

Vodeći se gore navedenim, IRF CG AD će se i u 2017. godini ponašati društveno odgovornim, pa će nastaviti sa ulaganjem, između ostalog, u sportske i kulturne događaje.

X. UPRAVLJANJE IMOVINOM

10.1. Portfolio hartija od vrijednosti

Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D. u svom portfelju posjeduje vlasničke hartije od vrijednosti - akcije koje glase na dio kapitala akcionarskog društva, udjele u društvima sa ograničenom odgovornošću, odnosno javnim preduzećima, kao i obveznice, koje imaju pravo na isplatu vrijednosti na koju glase, kao i druga prava u skladu sa odlukom o emisiji.

Akcije/udjeli

U svom portfelju IRF posjeduje akcije 15 društava koja su registrovana kod Centralne depozitarne agencije. Nominalna vrijednost kapitala Fonda u ovim društvima iznosi 54,08 miliona eura, dok fer vrijednost kapitala procijenjena na dan 31.12.2015. godine iznosi 8.85 miliona eura. Prema visini učešća IRF-a u kapitalu ovih društava, IRF posjeduje do 10% kapitala u 3 društva, od 10% do 30% kapitala u 8 društava i preko 30% kapitala u 4 društva.

U vezi sa ovim društvima, Fond će u skladu sa zakonom i Pravilnikom o korporativnom upravljanju privrednim društvima u vlasništvu IRF CG A.D. direktno i preko svojih predstavnika u organima upravljanja i u narednom periodu aktivno pratiti njihov rad i poslovanje. Dio planiranih aktivnosti Fonda odnose se i na preduzimanje odgovarajućih radnji u cilju rješavanja statusa pojedinih društava iz portfelja koja već duži period ne obavljaju privrednu djelatnost, organi upravljanja im ne funkcionišu i u kojima nema zaposlenih radnika. Rješavanje pitanja statusa ovih društava Fond će ostvarivati u saradnji sa nadležnim institucijama (Fondom PIO Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, resornim ministarstvima, Privrednim sudom i dr.).

Kod CDA je registrovano i 14 društava kod kojih je postupak stečaja i likvidacije u toku. Otvaranjem postupka stečaja cjelokupna ingerencija nad ovim društvima prelazi u nadležnost Privrednog suda, stečajnog sudije i stečajnog upravnika, a sami postupci traju godinama. Za ova društva IRF će u narednom periodu nastaviti da ostvaruje kontakte sa nadležnim stečajnim sudijama i stečajnim upravicima sve u cilju praćenja rješavanja statusa predmetnih društava.

IRF je osnivač društva sa ograničenom odgovornošću "Turistički centar Durmitor" DOO Žabljak (100% vlasničkog udjela), koje upravlja skijalištem Savin kuk na Žabljaku, a čija je privatizacija predviđena Planom privatizacije za 2016. godinu metodom valorizacije turističkih lokaliteta. Aktivnosti na privatizaciji, odnosno valorizaciji ovog lokaliteta nastaviće se i u 2017. godini. Takođe, Fond posjeduje udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva nominalne vrijednosti 7,9 miliona eura (12,10%). Shodno zakonu, ovo javno preduzeće je započelo aktivnosti na transformaciji u privredno društvo, koje će Fond intenzivno pratiti i u narednom periodu.

Obveznice

U portfelju IRF-a nalaze se obveznice lokalnih uprava, obveznice stare devizne štednje (OB), kao i obveznice Fonda rada (OBFR).

Obveznice lokalnih uprava Fond je stekao kupovinom tokom perioda 2006 - 2010. Trenutno se u portfelju IRF-a nalaze obveznice emitovane od strane 3 lokalne uprave. Poslednje serije ovih obveznica dospijevaju za naplatu 2018. godine. I pored brojnih finansijskih poteškoća u kojim su se lokalne uprave nalazile tokom prethodnog perioda najveći dio dospjelih potraživanja po ovom osnovu je naplaćen, a sa praćenjem dinamike naplate nastaviće se i tokom 2017. godine.

Pored obveznica lokalnih uprava u portfelju IRF-a nalaze se i obveznice stare devizne štednje (OB) emitovane 2006. godine od strane Ministarstva finansija, kao i obveznice Fonda rada (OBFR) koje je IRF kupio aukcijski na berzi 2012. godine. U pitanju su emitenti obveznica čije se dospjeće redovno prati i sa kojima IRF dosad nije imao problema u naplati, a ne očekuje ih ni u narednoj godini.

Privatizacija

Po pitanju privatizacije društava iz portfelja Fonda, za određeni broj provešće se ili nastaviti postupak privatizacije u skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore o Planu privatizacije za 2017. godinu.

U izradi godišnjeg plana privatizacije i predlaganju odgovarajućeg metoda i načina privatizacije za konkretna društva aktivno učešće na usaglašavanju istog imaju državni fondovi kao vlasnici kapitala (Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D., Fond PIO CG, Zavod za zapošljavanje CG), Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, kao i resorna ministarstva Vlade Crne Gore. U zavisnosti od statusa samih društava određiće se i definisati metodi i načini privatizacije (javni tender, javna aukcija, berzanska prodaja, valorizacija turističkih lokaliteta i dr.). Kao i ranije, predstavnici Fonda će imati aktivnu ulogu u radu tenderskih komisija koje rade na pripremi, raspisivanju i realizaciji javnih tendera. Takođe, u skladu sa Pravilnikom o postupku privatizacije akcija, udjela i imovine u vlasništvu IRF CG A.D. i Odlukama organa IRF-a, IRF će i u 2017. godini nastaviti sa aktivnostima u vezi privatizacije društava prodajom akcija na berzi, preko berzanskog posrednika koji će biti izabran u skladu sa rezultatima Javnog poziva za dostavljanje ponuda za zastupanje Fonda u poslovima trgovine hartijama od vrijednosti na berzi za kalendarsku 2017. godinu.

Naročita pažnja u narednom periodu posvetiće se privatizacionom ugovoru za društvo "Jadran" ad Perast, čija je realizacija u toku, posebno u vezi započelih aktivnosti na ispunjenju uslova za zaključivanje Aneksa br. 2 ovog ugovora. Takođe, predmet pažnje i biće i raspisani javni tender za društvo »Montecargo« AD Podgorica koji je u toku, kao i druge privatizacione aktivnosti.

10.2. *Nepokretnosti u vlasništvu IRF-a*

IRF posjeduje određeni broj investicionih nekretnina, koje je kupovao na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore, u cilju njihove dalje valorizacije. Takođe, dio nekretnina u svom vlasništvu, IRF je stekao po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenog kolateralahipoteka.

U skladu sa zakonom i Pravilnikom o upravljanju neopokretnostima u vlasništvu IRF CG A.D., a radi valorizacije investicionih nekretnina, te stečene aktive u vlasništvu IRF-a i u narednoj godini napraviće se analitički plan valorizacije po principu individualnog pristupa svakoj nekretnini pojedinačno. S tim u vezi, a u zavisnosti od procjene pristupiće se primjeni odgovarajućeg modela valorizacije predmetnih nepokretnosti.

Kao dio planiranih aktivnosti IRF-a u 2017. godini nastaviće se sa postupkom eksproprijacije nepokretnosti u sklopu turističkog kompleksa Savin Kuk., sve u skladu sa realizacijom Vlade Odluke o utvrđivanju javnog interesa za eksproprijaciju nepokretnosti na području opštine Žabljak - lokalitet Skijališta "Savin Kuk".

Takođe, IRF će u 2017. godini nastaviti sa praćenjem ranije pokrenute inicijative u vezi izmjene detaljnog urbanističkog plana "Drač-Vatrogasni dom" - Podgorica, čime bi se stvorile pretpostavke za odabir modela izgradnje poslovnog objekta za potrebe Fonda na lokaciji koja je u vlasništvu Fonda.

10.3 *Prinudna naplata spornih potraživanja*

Aktivnosti IRF-a u vezi prinudne naplate tokom 2017. godine u najvećoj mjeri predstavljaju nastavak aktivnosti započetih tokom 2016. godine i ranije. Naime, IRF će nastaviti sa prinudnom naplatom spornih potraživanja, posebno u vezi ugovora o kreditu koji su raskinuti tokom 2016. godine i ranije, kao i budućih eventualno raskinutih ugovora o kreditu. Takođe, predmet prinudne naplate biće i neizmirena dospjela neplaćena potraživanja iz ugovora o kreditu koji nijesu raskinuti.

U provođenju postupaka prinudne naplate vezano za ugovore o kreditima raskinutim u 2016. godini i ranije, pažnja će biti usmjerena na praćenje sporova koji su pokrenuti pred sudovima, javnim izvršiteljima i drugim državnim organima, te komunikacija i koordinacija aktivnosti sa tim organima u cilju što uspješnijeg okončanja pokrenutih sporova i konačne naplate dospjelih nenaplaćenih potraživanja po ovom osnovu.

Za eventualne buduće raskinute ugovore tokom 2017. godine, prinudna naplata potraživanja će ići u smjeru aktiviranja svih sredstava obezbjeđenja datih po svakom kreditu pojedinačno. Pri tome će se posebno voditi računa, da li dužnici i jemci po osnovu kredita imaju još imovine na svoje ime, pored inicijalno ponuđene kao obezbjeđenje kredita, te s tim u vezi sprovođiti

prinudnu naplatu i nad tom imovinom, a sve u cilju realizacije kompletne naplate spornog potraživanja.

U situacijama gdje je postoji mogućnost ispunjenja određenih pretpostavki za izmirenje obaveza na rate, sa takvim klijentima će se pregovarati o eventualnom zaključenju sporazuma o izmirenju obaveza na rate, odnosno reprograma postojećih obaveza.

Tokom naredne poslovne godine, IRF će kao mogućnost posebno razmotriti pitanje eventualnog sticanja založenih kolaterala-hipoteka, i to kada se prethodno iscrpe svi pravni mehanizmi, u slučajevima kada se založeni kolateral nije mogao prodati u postupku vansudske prodaje ili u postupku prodaje preko javnog izvršitelja trećim licima, i gdje ne postoje zakonske smetnje za sticanje. S tim u vezi, Stručna služba Fonda napraviće detaljnu analizu problematičnih plasmana kod kojih je zbog neizmirenja obaveza raskinut Ugovor o kreditu.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

XII. SKIJALIŠTE SAVIN KUK

Skijalište Savin kuk na Žabljaku je u vlasništvu društva Turistički centar Durmitor DOO Žabljak čiji je osnivač i vlasnik 100% kapitala Investiciono razvojni fond Crne Gore AD Podgorica. Ukupni kapital Investiciono razvojnog fonda u vlasništvu Turističkog centra Durmitor iznosi 2.965.015,50 €, od čega nenovčani kapital čini 1.823.867,00 €, dok novčani kapital čini 1.141.148,50 €.

Infrastrukturu skijališta Savin kuk čine dvije dvosjedne žičare, tri ski lifta i dječiji ski lift koji obslužuju cca 5 km skijaških staza namijenjenih za alpsko skijanje. Skijalište posjeduje svu prateću pokretnu opremu nužnu za nesmetano funkcionisanje skijališta, a od nepokretne imovine u vlasništvu društva nalaze se dva restorana, kafe bar, skijašnica, ekonomske prostorije i garaže za radne mašine, kao i prateći objekti na trasi žičara. Svi objekti su rekonstruisani ili adaptirani u skladu sa realnim potrebama. U skladu sa poslovnom politikom Društva u toku 2016. godine je rekonstruisana dvosjedna žičara Savin kuk II, koja prethodnih pet godina nije bila u funkciji.

U julu 2016.godine usvojen je Prostorni Plan Posebne Namjene za Durmitorsko područje (PPPN) kojim je na lokalitetu Savin kuk na Žabljaku planirana izgradnja skijaškog sela ukupnog kapaciteta 3800 skijaša, izgradnja hotela kategorije 4*, BRGP 16.031 m², kapaciteta 200 soba, spratnosti P+4+Pk. Izgradnja skijaškog sela podrazumijeva izgradnju 21.5 km skijaških staza, rekonstrukciju postojeće skijaške infrastrukture, izgradnju nove dodatne skijaške infrastrukture, ugradnju sistema za vještačko osnježavanje ski staza, kao i izgradnju neophodnih pratećih sadržaja.

Shodno PPPN za Durmitorsko područje, a od sredstava opredijeljenih u skladu sa Kapitalnim Budžetom za 2016.godinu, kao i poslovnom politikom Osnivača TC Durmitor – IRF-a, u toku 2017.godine očekuje se realizacija sledećih investicija:

- Sistem Zipline, investitor IRF, investicija 240.000,00 €;
- Sistem bob na šinama, investicija cca 800.000,00 €, investicija kroz Kapitalni Budžet;
- Izgradnja 1.5 km novih skijaških staza (dvije staze), investicija 160.000,00€ kroz Kapitalni Budžet; ski lift koji će obsluživati te staze je obaveza TC Durmitor, gdje ćemo postojeći ski lift demontirati sa postojeće lokacije i montirati na novu lokaciju da obslužuje dvije nove staze, investicija cca 10.000,00€;
- Izrada projektne dokumentacije za izgradnju cca 21 km skijaških staza, investicija 150.000,00 € kroz Kapitalni Budžet;
- Izgradnja puta dužine 1.5km i parkinga za 300 vozila u podnožju skijališta, investicija 450.000,00 € kroz Kapitalni Budžet;

Dalje, u toku je priprema Kapitalnog Budžeta za 2017. godinu. S tim u vezi, od strane Ministra održivog razvoja i turizma formiran je radni tim koji su predstavljali predstavnici TC Durmitor, predstavnici Direkcije javnih radova CG i Ministarstva održivog razvoja i turizma. Radni tim je izradio investicioni elaborat za unapređenje i razvoj Turističkog centra Durmitor, na koji bi se

nadovezivali projekti za sledeće četiri godine. Od najznačajnijih projekata koje smo predložili da se realizuju u pomenutom periodu izdvajamo:

- nabavku i ugradnju četiri sklopive šestosjedne žičare;
- izgradnju cca 24 km skijaških staza;
- nabavku i ugradnju sistema za vještačko osnježavanje;
- nabavku nužne mehanizacije;

Od ovih predloženih projekata bi se u 2017.godini realizovao projekat nabavke i ugradnje šestosjedne žičare i izgradnja 4 km skijaških staza, kao i nabavka instalacija za vještačko osnježavanje. Ukupna investicija kroz predloženi Kapitalni Budžet za 2017.godinu sa finansiranjem za period od četiri godine 2017-2021, sa projektima iz 2016.godine koji još uvijek nisu realizovani, a u toku su, bi iznosila 47.640,000,00 €.

Konačno, u toku budžetske 2017.godine, planira se unapređenje i razvoj skijališta Savin kuk u skladu sa PPPN za Durmitorsko područje, na način što će se realizovati predočeni projekti planirani Kapitalnim Budžetom za 2016.godinu, kao i projekti koji budu usvojeni Kapitalnim Budžetom za 2017.godinu, a sve u cilju valjane valorizacije i razvoja skijališta Savin kuk

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

ZAKLJUČAK

Investiciono razvojni fond Crne Gore je u 2016.godini odgovorio izazovima koje je postavio pred sobom. Ovo potvrđuje činjenica da je u 2016. godini plasirao preko 106 mil EUR i time podržao investiranje u prethodno definisane prioritete države.

Takođe, veoma je važno istaći da se kreditnim sredstvima IRF-a, obezbijedilo preko 622 novih radnih mjesta, kao i da se sačuvalo više od 5.268 radnih mjesta do 01.12.2016.

U 2017. godini IRF će, uvesti nove kreditne linije, i korigovati uslove kreditiranja, pa će ciljne grupe kao što su žene koje imaju potencijala za zapošljavanje i tehnološki viškovi, uz već postojeću beskamatnu kreditnu liniju za mlade koji su završili fakultete i koji se nalaze u evidenciji Zavoda za zapošljavanje, moći da konkurišu za beskamatna kreditna sredstva, što će se po prvi put naći u ponudi IRF-a.

Prioritetni sektori privrednog rasta i razvoja države Crne Gore su: turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, drvoprerada, infrastrukturni projekti i projekti iz oblasti zaštite životne sredine, energetike i energetske efikasnosti. Za te sektore biće obezbijeđenje posebne kreditne linije. Takođe, obezbijediće se i posebni uslovi kreditiranja kao i stimulacije za opštine sjevernog regiona i manje razvijene opštine u Crnoj Gori, koje IRF odobrava i koje će odobraviti u narednom periodu.

Sa ciljem da se što brže valorizuju komparativne prednosti realizovaće se i posebne kreditne linije kao što su kreditne linije grinfild investicije i podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima.

Vlada će preko nadležnih ministarstava sagledati mogućnosti obezbjeđenja sredstva za podršku programa stručnog usavršavanja preduzetnika, subvencionisanje kamata, osiguranje izvoza i izdavanje garnacija za izvoz. Na taj način sinergijom sredstava Vlade i IRF postići će se značajno veći rezultati.

Kako bi ostvario svoj plan IRF mora da na međunarodnom tržištu obezbijedi povoljna finansijska sredstva kojima će finansirati različite ciljne grupe. U tom pravcu, u 2017.godini će se početi sa realizacijom trećeg Ugovora sa Evropskom investicionom bankom, kao i sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške koji će se definisati za 2017.godinu.
